دەنگەکـــــان بەردەوامـــــە و تێدەپەڕێنێت

ماوەیەک بوو دەنگەکان بە هۆی هەندێک گرفتی تەکنیکییەوە بە سستی کارەکانی دەچووە ڕێوە،دیارە تا ئێستاش سێرڤەرەکەی ترمان کێشەکەی چارەسەر نەبووەو بەردەوامین بۆ چارەسەرکردنی کێشەکە، بەڵام بۆ ئەوەی لە ڕوداوەکان دوانەکەوین و جێ متمانەی قەڵەمە جدێکان بین، ئەوەتا جارێکی دیکە دەنگەکان بە هێزێکی گەورەتر و شێوازێکی نوێترەوە بۆ ڕەوتی خۆی دەگەڕێتەوە، بگرە مەبەستیەتی هەنگاوەکانی لە جاران خێراتر بکات. دەنگەکان وەک کەناڵێکی سەربەخۆ هەمیشە هەوڵی داوە ئازادیی دەربڕین بڕەخسێنێت، کە ئەو هەوڵە لەمەودوایش هەر بەردەوام دەبێت. دەنگەکان هەرگیز نە کەناڵێکی مژدەبەخش بووە، تاکوو لە کاتی هەڵچوونی جەماوەر و دەرکەوتنی حزب و ڕێکخڕاوی نوێدا مژدەی سەرکەوتن، خۆشگوزەرانی و هاتنی بەهەشتی دابێت و نە شیوەنیشی کردووە، کاتێ هەڵچوونی هەمان جەماوەر نیشتووەتەوە و حزبە نوێیەکان بە هەمان شێوازی حزبە کۆنەکان لە دژی ئازادی و مافە سەرەتاییەکانی مرۆڤی ئێمەدا وەستاونەتەوە. دەکرێت بگوترێت ئەمە یەکێکە لەو خاڵانەی دەنگەکان لە زۆربەی کەناڵە تەقلیدییەکانی ڕاگەیاندن جودا دەکاتەوە، بەوەی لەپێناوی مەبەستێکی تایبەت و کاتی دانەمەزراوە، بەڵکوو ڕاستەوخۆ پێوەندیی بە ئازاری ناوەوە هەیە و هەر ئەو ئازارەیشە بووەتە‌ موتیڤی بەردەوامی و تێپەڕاندن. بە مانایەکی دیکە تێڕوانینی دەنگەکان هەمیشە لەگەڵ تێڕوانینە‌ باوەکانی کۆمەڵگەدا ناڕێکە، بۆیە نەک هیچ کاتێ بۆ ئەو ئاستە دانابەزێت، بەڵکوو شەڕی گەورە لەپێناو تێپەڕاندنیشیدا دەکات. ئەو دەمەی دەنگەکان دەستی پێ کرد، زمانی باوی ڕۆژنامەگەریی کوردی، بە تایبەتی هیی ڕۆژنامەی ئەلکترۆنی، زمانی ڕۆژانە، یاخود زمانی شەقام بوو، ئەو زمانەی بە ئاسانی شتێک دەسڕێتەوە و شتێکی دیکە بەرز دەکاتەوە، بەڵام دەنگەکان بە پلەی یەکەم هەوڵی دا نەک هەر خۆی لەو زمانە دوور بگرێت، بەڵکو ویستی پەرە بە جۆرێکی دیکەی جیاوازی زمانیش بدات، ئەو زمانەی توانای بەرهەمهێنانی پرسیاری نوێ و کاریگەری هەیە. لە ماوەی ئەو چواردە ساڵەی ڕابوردووی دەنگەکان دا بێژمار ڕۆژنامە و گۆڤار دەرچوون و مژدەی گۆڕینی دنیایان بە خوێنەر دا، بەتایبەتی لە کاتی هەڵچوونی

جەماوەردا، کەچی بەشێکی زۆریان دوای ماوەیەکی کورت وەستان و بەشێکیشیان درێژەیان بە هەمان میتۆد دا، بەڵام دەنگەکان چونکە تێڕوانینی جیاوازی بۆ ڕووداو هەیە، واتە چونکە پێی وایە ئەوە ڕووداوە دەبێت بکەوێتە ژێر دەستەڵاتی زمانەوە، نەوەک بە پێچەوانەوە، بۆیە هەرگیز ئەو ڕووداوە زەقانە نەیانتوانیوە ئەو تێڕوانینەی بگۆڕن و تێزقاڵێک لە ئاستی ئەو زمانەی داببەزێنن. دیارە ئەمە مانای ئەوە نییە بەرگری لە مافی ئەو تاک و گروپانە نەکردووە، کە بەردەوام کەوتوونەتە بەر شاڵاوی هێزە کۆنسەرڤاتیڤەکان چ لە فۆرمی حزبی سیاسی، چ لە فۆرمی دینی، چ لە فۆرمی کۆمەڵایەتی و چ لە فۆرمی سومبولیدا. لێرەدا بە ڕوونی تێڕوانینی دەنگەکان بۆ دەستەڵات دەردەکەوێت، کە پێی وایە دەستەڵات فۆرمێکی دیاریکراوی نییە، دروستتر ئەو فۆرمەی نییە، کە تەنیا لە حزبی سیاسیدا بەرجەستە بووە، بەڵکو لەوە قوڵتر دەڕوانێت و تێدەگات دەسەڵات هەر شتێکە، کە بەرگری لە مانەوەی دۆخی کۆمەڵگە دەکات. هەر هێزێکە دەست بە (ئێستا)وە دەگرێت و ویستی تێپەڕاندنی نییە. بەم شێوەیە دەسەڵات لە هەموو شوێنێکدایە، لەناو خێزان، لە قوتابخانە، لە پەرستگە، لەسەر شەقام و لە هەر کونوکەلەبەرێکی دیکەدا. مافی ژن، مافی منداڵ، مافی دەربڕین، جیاکردنەوەی ئاین لە سەرجەم دامودەستگەکانی دەوڵەت و زۆری دیکە ئەو بابەتانەن، کە دەنگەکان بەردەوام وروژاندونی و بێ یێقینێوێ بەرگریی لێ کردون. شتێکی سەیر نییە ئەگەر دەنگەکان بووبێتە کەناڵی بەشێکی زۆری ئەو ڕۆشنبیرانەی بە هۆی بوونی تێڕوانینی جیاوازیانەوە دەرگای کەناڵی ڕاگەیاندنی حزبەکانیان لێ داخراوە و لە میدیای ئەواندا کەمترین بایەخیان پێ نادرێت. بەم شێوەیە دەنگەکان وەک کەناڵێکی گرنگی ڕاگەیاندنی سەربەخۆ و ئازاد هەمیشە فۆکۆسی یەکەمی لەسەر ڕۆشنبیر بووە و بووەتە کەناڵی گرنگی ئەوانەی ڕەخنە لەو تایپە ڕۆشنبیرە دەگرن، کە دژی فۆرمێکی دەسەڵات دەوەستن و بەرگری لە کۆمەڵێکی دیکەی دەکەن. دەرگای دەنگەکان لەمەودوا زیاتر بۆ هەر دەنگێکی ئازاد، یاخی و سەربەخۆ کراوەیە، کە خەونی تێپەڕاندنی بەردەوام و داهێنانی بێسنوری هەیە.

گۆران عەبدوڵا

• بەڕێوەبەری ماڵپەڕی دەنگەکان

16/9/2016

ڕزگارکردنی موسڵ و مەترسی شەپۆلێکی تری ئاوارەبوون …
ڕەسوڵ بۆسکێنی

3 – 5

ڕزگارکردنی پارێزگای ئەنبار و کێشەی ئاوارەکان

پەرەسەندنی جەنگە تائیفیەکان لەعیراقی دوای حوکمی بەعس هۆکارێکی ئاوارەیی عەرەبەکان بوو، دواتر هاتنی داعش لە گرتنی موسڵ و چالاکیەکانی لە پارێزگای ئەنبار و کۆنتڕۆڵ کردنی ناوەندی دەسەڵاتی پارێزگاکە لەلایەن داعشەوە شەپۆلێکی دیکەی ئاوارە بوون دەستی پێ کرد بەرەو بەغدا و شارەکانی تری خوارووی عیراق، بەڵام کاتێ عەرەبەکانی نیشتەجێی سەلاحەدین و ڕومادی و فەللوجە ڕوویان لە بەغدای پایتەخت کرد، دەسەڵاتدارانی شیعە لەناوەند ڕێگای مانەوەیان لەبەغدا پێنەدان و ڕەوانەی کوردستانیان کردن، بۆ سەرنج ڕاکێشان و خێراکردنی پرۆسەکەش هاوکاریان کردن لە دابین کردنی فڕۆکە و هۆکاری گواستنەوە، سایتی خەندان لەڕاپۆرتێکدا لە 2015-6-2 ڕایگەیاند: دوای هێرشەکانی ڕێکخراوی تیرۆریستی داعش بۆ سەر پارێزگای ئەنبار دەیان هەزار هاووڵاتی ئەو شارە ئاوارە بوون و ڕوویان لە بەغدا و پارێزگاکانی دیکەی عیراق کرد، بەشێکیان ناچار بوون ڕوو لە هەرێمی کوردستان بکەن و لەبەر نەبوونی ڕێگای وشکانی هەرێم بە ڕومادی و ناوچەکانی دیکەوە ببەستێتەوە بەشێک لەو ئاوارانە بەفڕۆکە و لە ڕێگای فڕۆکەخانەی نێودەوڵەتی هەولێرەوە گەیشتونەتە هەرێمی کوردستان. د. دیندار زێباری جێگری بەرپرسی فەرمانگەی پەیوەندیەکانی دەرەوە بۆ کاروباری ڕێکخراوە نێو دەوڵەتیەکان دەربارەی ئاوارەکانی هەرێم ڕایگەیاند: بەغدا کەمتەرخەمە ل□ بارەی ئاوارەکانەوە لایەنە نێودەوڵەتیەکانیش نەیانتوانیوە ڕێژەی پێویست لە کۆمەکی دارایی بۆ هەرێم دابین بکەن. هەروەها زێباری ڕایگەیاند: هاتنی ئاوارەکانی ئەنبار و ڕومادی لەڕۆژی 25 ی نیسانەوە دەستی پێکردووە، تائێستا نزیکەی هەشت هەزار و 434 خێزانی عەرەب لەناوچەکانی ئەنبار و سەلاحەدین و

ڕومادی لە ڕێگای فڕۆکەخانەی نێودەوڵەتییەوە گەیشتونەتە کوردستان. هەروەها وتی: لەچەند ڕۆژی ڕابردوودا زیاتر لە 350 خێزان کە ژمارەیان هەزار و 593 کەسە لەڕێگای فڕۆکەوە هاتوون و ژمارەیەکی زۆر بلیتی فڕۆکە بە خۆڕایی بەو ئاوارانە دراوە، کۆمپانیا بازرگانییەکانی بواری فڕۆکەوانی وەک هێڵی ئاسمانی عیراقی و زاگرۆس و ئەلناسر و چەند کۆمپانیایەکی دیکە ئاوارەکان دەگوازنەوە، پێشبینی دەکرێت هاتنیان بەردەوام بێت. چونکە زیاتر لەنیوەی ئەم ئاوارانە کە 3 ملیۆن کەس دەبن لەهەرێمی کوردستانن، لە کۆتایی لێدوانەکەیدا د. دیندار زێباری ڕایگەیان حکومەتی هەرێمی کوردستان وەک ئەرکێکی مرۆیی و پابەند بوونی خۆی بەبنەماکانی مافی مرۆڤ و مافی پەنا بەران پێشوازیان لێ دەکات، لەکاتی گەیشتنیان لایەنە پەیوەندیدارەکانی حکومەتی هەرێمی کوردستان ڕێوشوێنی تایبەت دەگرنەبەر. بەڵام پێویستە گوشارێکی نێودەوڵەتی بخرێتە سەر حکومەتی ئیتیحادی لەبەغدا بۆ ئەوەی بەزووترین کات یارمەتی دارایی پێشکەش بەدامودەزگاکانی هەریمی کوردستان بکات، چونکە ئاشکرایە ئەم ئاوارانە عیراقین و بەرپرسیارێتی سەرەکی لەسەر شانی حکومەتی فیدڕاڵییە. هەموو کەس دەزانێت ئەمە ئامانجی سیاسی و گۆڕینی دیمەگرافی لەپشتەوەیە، هەرێمی کوردستان لەبەرامبەر ئەمەدا بە دەنگیان هەڵبژارد، لە ماوەی یەک هەفتەدا زیاتر لە 4000 خێزان ئاوارەی کوردستان بوون، سەرەڕای ئەوەی کێشەی ئاوارەکان دابین کردنی لایەنە خزمەتگوزارییە سەرەتاییەکانی وەک خۆراک و پێخەو و جل و بەرگ …هتد، بآ گومان ئەوانە لەڕووی مرۆییەوە پێداویستی ڕۆژانەی هەر کەسێکە، بەڵام ئەوە کێشە و تەنگژەی بنەڕەتی ئاوارەکان نییە، بەڵکو کێشەکان لێرەوە دەست پێ دەکەن، چونکە لە توانای حکومەتی هەرێم دانەبوو ئاوارەکان لە کەمپی تایبەت دا کۆبکاتەوە و نیشتەجێیان بکات، بەپێچەوانەوە زۆربەی هەرە زۆری ئاوارەکان لەناو شار و شارۆچکەکان و لەناو هاووڵاتیان دا نیشتەجێ بوون.

بەڕێوەبەرایەتی کۆچ و کۆچبەرانی سلێمانی ئەوەی خستەڕوو تەنیا لەماوەی یەک هەفتەدا زیاتر لە 1400 خێزانی پارێزگای ئەنبار ڕوویان لە شاری سلێمانی و ئیدارەی گەرمیان کردووە. زانا مستەفا بەڕێوەبەری هۆبەی ئاوارەکان لە بەڕێوەبەرایەتی کۆچ و کۆچبەرانی شاری سلێمانی بە KNNC ڕاگەیاند: بەهۆی ئەو نائارامییەی ماوەی چەند هەفتەیەکە ڕووی لەپارێزگای ئەنبار کردووە ژمارەیەکی زۆر خێزانی ئەو پارێزگایە ئاوارەی شار و شارۆچکەکانی هەرێمی کوردستان بوون. زیاتر لەو ژمارەیەش هاتوون، چونکە ژمارەیەکی زۆر لەخێزانەکان ناویان تۆمار نەکراوە. وتیشی ئەو ئاوارانەی ئەنبار ئاوارەی سلێمانی بوون لە ئوتێل دەژین ژمارەیەکیش لەو خێزانانە لەلای خزم و

کەس و ناسیاوی خۆیان ماونەتەوە، تا ئێستاش بڕیاری دروست کردنی کەمپ بۆ ئەوانە نەدراوە، بەڵام داوای هاوکاری مادی لە حکومەتی عیراق کراوە.
لە هیچ شوێنێکی دنیا ئاوارە بەم شێوەیە مامەڵەی لەگەڵ ناکرێت و داڵدەدان بەم شێوەیە نییە، ئەوە لەکاتێکدا هەرێم خۆی لەگەڵ داعش لەجەنگ دایە و داعش خۆی لە منداڵدانی سوننە بەرهەم هاتووە، ئاوارەکان وەک سوننە لە دژی شیعەگەرایی لەڕووی بیروباوەڕی عەقیدەییەوە لاریان لەو ڕەفتارەی داعش نییە، نەک هەر ئەوە بەڵکو سۆزیان بۆی هەیە و پشتیوانیشی دەکەن، مەترسی ئەوەش هەیە ژمارەیەکی زۆری نەزانراو خۆیان خزاندۆتە ناو ئاوارەکان، بەڵگەی ئەمەش ئەوەیە چەندین کەسیان لێ دەستگیر کراوە. لە ڕاپۆرتێکدا ئاماژە درابوو لە کۆی (56844) خێزان کە دەکاتە (289904) ئاوارە، تەنیا (5870) خێزان واتە (29937) ئاوارە لەناو کەمپەکاندا نیشتەجێن کە دەکاتە 10،3% لەناو کەمپەکاندا نیشتەجێن، واتە 90% ی ئاوارەکان بوونە بارگرانیەکی گەورە بەسەر شار و شارۆچکانەوە، بە ویست و خواستی خۆیان شوێنی نیشتەجێ بوونی خۆیان هەڵبژاردووە، ئەمەش زنجیرێک کێشەی بەدوای خۆیدا هێناوە، ئەگەر بەرپرسانی هەرێم سیاسەتێکی ژیرانەی لەبەردەم ئەم کێشەیەدا نەبەت و چارەسەری ڕیشەیی بۆ نەکرێت، بێ گومان کاریگەری نەرێنی بە سەر ئاسایشی نەتەوەیی دەبێت. چونکە ڕێژەیەکی زۆری ئەم ئاوارە بوونە بەلێشاوەی قوربانیەکانی شەڕی داعش لە عەرەبی سوننەن، ئەمەش کاریگەری خراپی دەبێت لەسەر گۆڕینی باری دیمۆگرافی ناوچەکانی کوردستان، بە نایەکسانی و ناهاوسەنگی ئیتنی – نەتەوەیی بەتایبەت لەناوچەکانی کەرکوک و ناسراو بە مادەی 140 گۆڕینی باری دیمۆگرافی بەهۆی زۆری ئاوارەکان بەم قەبارە گەورەیە ئەگەر ئەمە لەبەرچاو نەگیرێ و چارەسەری ژیرانەی بۆ نەدۆزرێتەوە، بێ گومان دەبێتە کێشەیەکی گەورە بۆ سەر ئاسایشی نەتەوەیی کوردستان، دەبێتە سەرکەوتنێکی گەورە بۆ سیاسەتی مۆدێرن و هێمنانەی بەعەرەب کردنی کوردستان لەژێر پەردەی مافی مرۆڤ و دیموکراسی و مافی ئازادی نیشتەجێ بوون دا. لەلایەکی تر ئێزەدی و کرستیان و شەبەک و ئەوانی تریش کە قوربانی شەڕی داعشن، ئێستا ئاوارەی کوردستانن، مەترسی ئەوە هەیە بەهۆی ستەم و چەوساندنەوەیان لە داهاتوو نەگەڕێنەوە بۆ شوێنەکانی خۆیان کە هەموویان دەکەونە ناو چوارچێوەی ناوچەکانی مادەی 140 ئەوە بەبێ ئەوەی ئەو ناوچانە بەعەرەب کرابن دانیشتوانەکەی بە خۆیان دەبنە هۆکاری چۆڵ کردنی ئەو ناوچانە و بە هەمیشە دەبنە خاکی پارێزگای موسڵ و بەهێمنی تەعریب دەبن، هەر سروشتی مرۆڤیش وایە ئەگەر شوێنی تازەی باشتر و ئارامتر و هێمن تر بوو لە هی

پێشووی گونجاو تر بوو بە ژیان ئەوا ئەو شوێنەی پێشووی لەبیر دەکات، لەبەر ئەوە نابێت لە ژێر هەست و سۆزی نەتەوایەتی و هەر بابەتێکی تردا هاوکاری بکرێن بە مانەوەیان لە کوردستان، بەڵکو دەبێ هاوکاری و کارئاسانیان بۆ بکرێت هان بدرێن بۆ گەڕانەوەیان بۆ زێد و شوێنی پێشووی نیشتەجێ بوونی خۆیان. هەرچەندە بە هیمەت و قارەمانێتی هێزی پێشمەرگەی کوردستان ئێستا بەشی زۆری ئەو شوێنانەی بەناوچەی جێ ناکۆکەکان ناسراون ئازاد کراون، لەلایەن هێزی پێشمەرگەی کوردستانەوە دەپارێزرێن و سەرکردەکان دەڵێن ئەو ناوچانەمان بەخوێن ئازاد کردووە و لەبیان ناکشێینەوە، هەر وەک بەڕێز مەسعود بارزانیش لە هەڵچوونێکدا گووتی: ماددەی 140 تەواو بوو… جارێکی تر پێشمەرگە لەو ناوچانە ناکشێتەوە. بەڵام لەڕاستی دا کارەکە بەجۆرێکی ترە، ئەگەر ئەوەی ئاماژەمان بۆ کرد ڕووی دا و ئێزدی و کرستیان و شەبەک و ئەوانی تریش نەگەڕانەوە شوێنەکانی خۆیان بە گومان عەرەب لەشوێنیان نیشتەجێ دەبن و دەبێتە هۆی گۆڕینی باری دیمۆگرافی ئەو ناوچانە، بەهەمنی پرۆسەی بەعەرەب کردنی ئەو ناوچانە ئەنجام دەدرێت، ئەمە کارێکی نەرێنی بۆ کورد و بۆئارەزووی ئەوان و لە بەرژەوەندی شۆڤێنیزمی عەرەبی دەبێت بە سوننە و شیعەوە.

ژمارەی ئاوارەکان بەپێی ئەو ئامارەی سەرەوە بێت بێ گومان ئێستا زیاتریشی کردووە بەرامبەر بەڕێژەی دانیشتوانی هەرێمی کوردستان وەک کەمینەیەک سەیر دەکرێن، بەهۆی زۆری و لەئەنجامی سەرهەڵدانی هەر کێشەیەک ڕوودانی کێشە کۆمەڵایەتیەکان لە داهاتوودا چاوەڕوان نەکراو نین، لەو کاتەدا بەغدای شیعی کە خۆی هەکارێک بووە بە ئاوارە بوونیان، هیچ دوور نیە لەئەنجامی ڕوودانی هەر کێشەیەک ئارەزووی بێت بەناوی عروبەوە لەسەریان بێتە دەنگ و دەتوانێت وەک هەڕەشەیەک بۆ سەر هەرێمی کوردستان هەڕەشەیان پێوە بکات، لەو کاتەشدا هەموو وڵاتانی عەرەبی و کۆمکاری عەرەبی بەناوی پارێزگاری لەو کەمایەتیە عەرەبەی ناو کوردستان دەنە دەنگ و بەپێشێل کردنی مافی ئەوان ناوبانگی کورد دەشێوێنن. ئەمەش دەبێتە هۆی سەرکەوتنی پیلانە دارێژراوەکەی دەسەڵاتی ناوەندی شیعەگەرای فەرمانڕەوای عیراق، بە پیلانێکی ڕێک و پێک و پێشتر پلان بۆ داڕێژراو جێبەجێی دەکات، لەلایەک بە نەگەڕانەوەی سوننەکان بۆ شوێن و زێدی خۆیان و پاکتاوکردنی تائیفی سوننە، لەلایەکی تریش بە ئەنجامدانی بەعەرەب کردنی هەمنانەی کوردستان بەتایبەت ناوچەکانی ماددەی 140 کە کورد بەئومێدەوە دەڕوانێ هەرچی زووترە بگەڕێنەوە سەر هەرێمی کوردستان.

هەرچەندە ئەمە ئەنجامێکی زۆر ترسناک و مەترسیدارە، تا ئێرە

کارەکە ئاساییە وەکو ئاوارە مامەڵەی دەکرێن و دادەدرێ دراون، حکومەتی هەرێمی کوردستان پێویستە ئەم کێشەیە بەهەند وەربگرێت، کەوا ئەم لایەنەی پشت گوێ خستوە، یاخود بابەتەم ئەوانیش بە کێشەیەکی ستراتیژی و مەترسیەکی گەورەی دەزانن، بەڵام بەهەی ململانێ ناوخۆییەکان و کێشەی بەرژەوەندی تایبەتی و دەسەڵاتخوازی ئەوەندە تەخ کردەتەوە، کاتی ئەوەیان نیە بیر لەم جۆرە کێشە گرنگ و ستراتیژیانە بکەنەوە و بایەخی پێ بدەن و چارەسەری پێویستی بۆ دابنێن، ئەوە ئاشکرایە ئەنجامە خراپەکانی هاتن و جێگیر کردنی ئاوارە عەرەبەکان بەرپرسیارێتی گەورەیە و پێویستە کار و پلان بۆ ناردنەوەیان لەبەرچاو بگیرێت، پێش ئەوەی لە کاریگەرییەکانی پەشیمانی دەرببڕین.

ڕەسوڵ بەسکەنی

تورکیا 174 گرتووخانەی نوێ دروست دەکات … د.ناجح گوڕپی

لەڕاگەیەنراوەکی وەزارەتی دادی تورکیادا ئەمڕۆ پێنجشەممە هاتوە دەڵێ : دەوڵەتی تورکیا نەخشەی دروستکردنی 174 زیندانی نوێ دائەڕێژێ لەماوەی 5 ساڵدا تەواویان دەکات، لە ئەنجامی زۆر بوونی ژمارەی چاوەڕوان نەکراوی گیراواندا.

ڕۆژنامەی حوڕیەت رای گەیاند گرتوخانەکانی تورکیا لە ئیستادا لە سەروی وزەی خۆیانەوە گیراوانی تێدایە و شلۆق بوون، بەهۆی دەسگیرکردنی لایەنگرانی فەتحولا گولەن کە تۆمەتبارکراون بە ئەنجامدانی کودەتاکەی 15 ی تەموزی 2016 ، توانای گرتوخانەکانی تورکیا تاکو سەد هەزار کەس دەگرێتە خۆ بەلام ئیستا لەو ژمارەیە زیتریان تێدایە.

ئەمە لەکاتێکدایە حکومەتی تورکیا 28 هەزار بەندکراوی بەمەرج ئازاد کردوە لەژێر ڕۆشنایی ئەو حاڵەتە لەناکاوەی کە ڕای گەیاندوە لەدوای کودەتاکەوە، بۆ مەبەستی جێگا کردنەوەی 23 هەزار کەس کە لە ئەنجامی کودەتاکەوە دەسگیر کراون.

پەرلەمانتارەکی حزبی گەلی کۆماری ڕای گەیاند ،لەساڵی 2000 دا

ژمارەی گیراوانی تورکیا 49500 چلو نۆ هەزارو پێنج سەد گیراو بوو ، ئەم ژمارە بەردەوام لەزیاد بوندایەو لە سەرەتای ساڵی 2016 وە ئەم ژمارە گەیشتە 179600 سەدو حەفتاو نۆ هەزارو شەش سەد گیراو، بێ گومان لەدوای کودەتاکەوە زیاتر بوە.

سەرچاوە______________________________________:
http://24.ae/article/279469/تركيا-تخطط-لبناء-174-سجناً-جديداً

د.ناجح گوڵپی 16/9/2016

ڕیفۆرم یان شۆڕش .... نووسینی: کریس هەجز ... وەرگێڕانی: گۆران عەبدوڵڵا

کریس هەجز ئەم وتارەی لەسەر سۆسیالیستی شۆڕشگێڕ "ڕۆزا لوکسمبۆرگ" لە یانەی فۆرمی چەپ لە شاری نیویۆرک لە ئەمریکا پێشکەشکرد.
-______________

شەوی 15/1/1919 کۆمەڵێک چەکداری فریکۆرپس کە گروپێك بوون لە کۆنە سەربازە ڕاستڕەوەکانی جەنگی جیهانی یەکەم درووستکرابوو (لەلایەن سۆسیال دیموکراتەکانەوە)، بە پەلەپروزکێ ڕۆزا لوکسەمبەرگی تەمەن ٥٠ ساڵەیان گرت، کە ژنێکی بەباڵا بچکۆلە بوو کەمێك بە نەرمی دەشەلی، بردیان و گەیاندیانە ئوتێلی ئیدن لە بەرلین، کە بنکەی سەرەکی فیرقەی پاسەوانە ئەسپسوارەکانی (فریکۆرپسی سۆسیال دیموکراتەکان) بوو.
دوای ئەوەی بردیانە ژوورێکی ئۆفیسی نهۆمی سەرەوە کاپتن ڤالدیمار پابست رووی تێکرد و لێی پرسی:" تۆی خانمی ڕۆزا لوکسەمبەرگ؟"
لە وەڵامدا بە نەرمییەوە وتی: "تۆ خۆت بڕیار بدە."
ئەویش وتی:"بەپێی وێنەکان بێت تۆ ئەویت."
ئەمیش بە ئارامییەوە وتی:"چۆن دەڵێیت با وابێت."
پابست پێی وتبوو کە دەگوازرێتەوە بۆ زیندانی مۆبییت (لە بەرلین)، بەڵام لە ڕێگای چوونە دەرەوەیان لە ئوتێلەکە خەڵکێکی زۆر

وەستابوون بە قەرەباڵخی و تێکەڵ و پێکەڵی گردبوونەوە و تێکڕا بەرامبەر رۆزا هاواریان دەکرد و جنێویان پێدەدا وەك "ئەی لەش فرۆش"، هاوکات لەگەڵ هاوارو هوتاف و هوها پێکەوە تفیان لێدەکرد.
سەربازێک بەناوی ئۆتۆ رونجی 50 مارکی بەرزکردەوە کە بیدات بۆ ئەوەی یەکەم کەس بێت لە رۆزا بدات و هاواری کرد: " بە زیندویی لێرە ناچێتە دەرەوە"، ئا لەو کاتەدا بوو بەقۆناغی چەکەکەی کێشای بە پشتی سەری ڕۆزادا و بەدەما خستی و خوێن بەدەم و لوتیدا فیچقەی کرد.
ڕۆنجی بۆ جاری دووەم پێیدا کێشایەوە هەتاوەکی کەسێکی دیکە بەردەمی گرت و وتی:" ئەوەندەی بەسە".

سەربازەکان ڕۆزایان بەکێشکرد بۆ لای ئوتومبیلێکی خۆیان کە چاوەڕێی هاتنیانی دەکرد.
تاکێك لە پێڵاوەکانی رۆزا لەو کاتەدا لە دوای جەستەی بەجێما، یەکێك لە سەربازەکەکان جارێکی دیکە لە کاتی بەکێشکردنیدا لێیدا.
کاتێك ئوتومبیلەکە بە خێرایی دوور کەوتەوە، نەقیب کورت ڤۆگیڵ دەمانچەکەی بەرزکردەوە و لەسەری رۆزا خاڵی کردەوە.
سەربازەکان لاشەکەی ڕۆزایان فڕێدایە ناو ئاوی نۆکەندی لاندڤێڕ.
کارڵ لیبکنیخت، ئەو کەسەی کە بڕوای بە ڕۆزا هێنابوو بەشداری راپەڕینەکە بکات، چەند ساتێک بەر لە رۆزا کوژرا بوو.
لیکبنیخت ئەو کەسە بوو کە بڕوای بە رۆزا هێنا بچێتە ناو شۆڕشەکەوە، هەرچەندە رۆزا بە گومان بوو چونکە دەیزانی راپەڕینەکە سەرکەوتوو نابێت بەڵام چووە ناوی و ئیتر هەردووکیان بەوشێوەیە کوژران و راپەڕینی سپارتاکۆسیەکان (چەپە سۆسیالیستە شۆرشگێرەکان لە ئەڵمانیا) سەرکوتکراو فاشیزم لە ئەڵمانیا لە دایك بوو.
بکوژەکانی ئەو دوو شۆرشگێرە لەئەڵمانیا هەروەکو پۆلیسەکانی ئێرە کە چۆن لە شەقامەکانی شارەکانی ئەمریکا خەڵکانی بە رەنگ (رەش پست و ئەوانەی سپی نین) دەکوژن ، هەروەکو ئەم پۆلیسانەی ئێرە ئەو بکوژانەی ئەوێش لە ئەڵمانیا دادگایی کران، بەڵام دادگا تەنیا هۆشیاری پێدان چونکە دەوڵەت (دەوڵەتی ئەو کاتەی ئەڵمانیا) هیچ مەبەستی نەبوو بکوژەکان سزا بدات چونکە بکوژەکان بە کوشتنی رۆزا و لیکبنیخت ئەو کارەیانکردبوو کە دەوڵەت خوازیاربوو بیکەن.

ئەوە پارتی سۆسیال دیموکراتی ئەڵمانیا بوو کە هەستا بە درووستکردنی فریکۆرپس، کە دواتربووە هەوێنی درووستبوونی پارتی نازی.
ئەم هێزە چەکدارە میلیشیایە و سوپا هەردووکیان بەکارهێنران بۆ

سەرکوتکردنی هەموو ئەو ناڕەزایەتیانەی لەلایەن بزوتنەوەی چەپەوە ڕێکدەخران و بە مەترسی بۆ سەر خۆیان دەیانبینی. (سەسیال دیموکراتەکان بە باڵی راستی ئەڵمانەکان لەم قۆناغە دەناسرێن، چەپ لێرە مانای سەسیالیستە شۆرشگێرەکانی رێکخراوی سەسیالیستە سپارتاکسیەکانە).
کوشتنی ڕۆزا ئەوپەڕی دڵسۆزی نوخبەی لیبڕاڵی دەرخست بە کۆمەڵگەی سەرمایەداری کە رووبەرووی مەترسی ببوەوە لەلایەن چەپەکانەوە.
ئەو کاتەی سەسیالیزم لە شەقامەکاندا خۆی نمایش دەکرد ئەو نوخبەیە ئامادەبوو هەموو کاتێکیش ئامادەیە بۆ دروستکردنی بەرە لەگەڵ توخمە هەرە دواکەوتوەکانی کۆمەڵگەدا بۆ سەرکوتکردنی ئامانجەکانی چینی کرێکار و (بزووتنەوەکانی خەڵك).

لیبڕاڵیزم، کە ڕۆزا شیاوترین پیناسەی بۆکردوە و وەك “ئۆپەرتۆنیزم ” (هەلپەرستخواز) ناساندی، بەشێکی دانەبڕاوی سیستەمی سەرمایەداریە.
هەرکاتێك جەماوەری خەڵك بەرەو وچان دەچن لە خەبات و تێکۆشان ، لیبڕاڵیزم دەست دەکات بە رەخنەگرتنی زێدەڕۆیەکانی سەرمایەداری، بەڵام وەك رۆزا باسی لێوەکردوە سەرمایەداری دەژمنێکە هەرگیز ناکرێت هەرشەکانی نەرم بکرێتەوە.
سەرمایەداری دەست دەکات بە ریفۆرمی لیبڕالەکان بۆ هەورکردنەوەی نارەزایەتییەکان، ئەو کاتەش کۆمەڵگە ئارام دەبێتەوە، ئیتر دووبارە کار لەسەر دوا ڕێڕەوی خۆی بەرەو سەرمایەداری دەکات، کە بە کۆیلەکردنی کرێکارانە.

خەباتی کرێکارانی ئەمریکا لە سەدەی ڕابردوودا تەواو درووستی بۆچونەکانی ڕۆزا دەسەلمێنێت.
سیاسەت وکەلتور و دەزگا دادوەریەکانی سیستەمی سەرمایەداری هەموویان کار بۆ پاراستنی مافەکانی موڵکدارێتی تایبەتی دەکەن.
هەر وەکو ئادەم سیمس (بیرمەندی سەرمایەداری) پێناسەی کردووە: “دامەزراندنی حکومەتی مەدەنیە بۆ پاراستنی ئارامی بە مەڵکدارێتی تایبەت. لە ڕاستیدا بەرگریکردنە لە دەوڵەمەندەکان بەرامبەر هەژاران، یان ئەوانەی خاوەنی چەند بەشێك موڵکن لە بەرامبەر ئەوانەی بێ موڵکن”.
سیستەمی سەرمایەداری هەر لەسەرەتاوە ئەم یاریەی کردووە، هەر بۆیە بۆچونەکانی رۆزا زۆر گرنگن ، هەروەکو چۆن کۆمپانیا گەورەکان ئێستا بەتەواوی لە هەموو کۆتوبەندێك ئازادبوون لە ئاستی ئابوری جیهاندا، بەوڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکاشەوە، کە ئێستا زیاتر لە

سیستەمی سەرمایەدارییەوە بووە بە فۆرمێکی زێدە بێڕەحمی دەرەبەگایەتییەکی نوێ (نوێ فیوداڵیزم).
لە سیستەمەکی لەوشێوەیەدا،(کە ئەمریکا بەڕێوەی دەبات) کاری کرێگرتە بە پێی یاسا دەستنیشان ناکرێت بەڵکو بە پێی پێویستییەکانی بازاڕ دەستنیشان دەکرێت.
ئەوە بازاڕە کرێکار بە چۆکدا دەنێت لە پێناو قازانجی بازاڕی جیهانی و ئەم خواستە بۆ قازانج هەرگیز لە رێگای یاسا و بە یاسایکردنەوە چارەسەرناکرێت.
دیموکراسی لەم سەردەمەی سەرمایەداریدا بەشێوەیەکی یاسایی گۆڕاوە بۆ سیستەمەکی بەرتیل وەرگرتن .

هەموو دامودەزگا حکومییەکان لەگەڵ دادگا و سیستەمەکانی خۆشگوزەرانی کات بەسەربردنی خەڵك و دەزگاکانی هەواڵ هەموو لەلایەن دەزگا ئابورییەکانی کۆمپانیا گەورەکانەوە بەڕێوە دەبرێن.
سیاسەتەکانی هەڵبژاردن تەنها نمایشکردنی بوکەڵەکانە، واڵ ستریت (ناوەندی بازاڕی سەرمایەداری ئەمریکا) یان سوپا هەرکامیان بێت، ئینجا دۆناڵد ترەمپ یان کلینتۆن، هەریەك لەوان (لەو بوکەڵانە) لەو نمایشەدا دەیبەنەوە.

ڕۆزا دەڵێت:"سەرمایەی کەڵەکەبوو بە جوڵەی خۆی پێویستی بە شوێنێك هەیە سەرمایەی تێدا نەبێت. سیستەمی سەرمایەداری تائەوکاتە دەتوانێ بەردەوامبێت کە زەمینەی جوڵەکردنی لەو شوێنانە هەبێت."
سەرمایەداری لە جیهاندا دەگەڕێت بۆ قۆرخکردنی کاری هەرزانی کرێکارانی نارێکخراو هاوکات سامانی سروشتی بۆ قازانجی خۆی تا کردنی سروشت بە زبڵدان بەفیڕۆ دەدات.
نوخبە خۆجێیەکانی ئەو شوێنانەش (ئەو وڵاتانەی بە تاڵان دەبرێن) دەکڕدرێن یان لادەبرێن بۆ ئارەزووی سیستەمەکە خۆی، بەمەش رێگری دەکات لەوەی ئەو وڵاتانەی خەریکە لە گەشەکردندان نەگەن بە قۆناغی پشت بەخۆ بەستنیان.

لە هەمانکاتدا، کرێکار لە وڵاتە پیشەسازییەکاندا ناچارکراون بە کاری قورس و بێبەشن لە کرێی شیاو و بیمەی تەندروستی و پارێزبەندی یاسایی، بۆیە لە پێناوی ژیان و گوزەران ناچارکراون بەوەرگرتنی قەرز لە بانکەکان، ئەو قەرزەش بۆ قازانجی دەوڵەمەندە جیهانییەکان دەشکێتەوە (کە خاوەنی بانکە جیهانییەکانن).
رۆزا پێشبینی ئەوەی دەکرد کە ئابوری لەسەر بنەمای قەرزکردن لەگەڵ خۆیدا زنجیرەیەك قەیرانی بچوکی یەك لەدوای یەك بەرەوە قەیرانی ئابوری نارێك دەبات، هەروەك ڕوویدا لە سەرەتای ئەم سەدەی بیست و

یەکێ لە ئەمریکا، وەک قەیرانە سەرەتایەکانی بازاڕی ئینتەرنێت لە ساڵە 2000 و دواتر توانەوەی بازاڕ بەتەواوەتی لە ساڵی 2008دا.

لەڕەش بەدواوە بەڕەو قەیرانێکی دیکە دەڕۆین و لە کۆتاییدا ئەنجام هەر کۆیلەبوون و خزمەتکاری ئاغاکانە جا چی لەوێ (لە ئەمریکا) یان لە وڵاتانی دەرەوە بێت.
تێگەشتنێکی تری گرنگی ڕێزا دەربارەی ئەوانەی خۆیان قەتیس کردوە لە ناو خولەکانی هەڵبژاردندا ئەوەیە کە هەڵبژاردنی ناو سەندیکا کرێکاریەکان وەک پرۆسەیەکی هۆشیارکردنەوە کار دەکات لەناو سیستمی سەرمایەداری، بەڵام ئەو هەڵبژاردنەی سەندیکا کرێکاریانەش کە خۆیان تێیاقدا لەگەڵ "هۆشیاری شۆرشگێرانەی سۆسیالیستی" بە تەواو ریشەکێشکردنی سیستەمی سەرمایەداری، ئیتر ڕێزا وەک "کرێکاری سیسیفوس" ناویبردن. (سیسیفوس لە ئەفسانەی یۆنانی دەریندا کارەکتەرێکە کە بەهۆی ناپاکی کارەکانیەوە خوداوەند وەک سزا تەپەکی پەندەدات بیباتە سەر شاخەك و تەپەکە کە دەگاتە سەر لوتکەی شاخەکە خل دەبێتەوە خوارەوە و دیسان دەیباتەوە سەرەوە و ژیانی سیفوسیس وەك ئەشکەنجە لەو خولانەوەیەدا سوڕدەخوات، میتۆلۆژیاکە لە ئەدەبیتای سەدەی بیستەم زۆر بەکار هاتەوە دیارترینیان دەقەکی ئەلبیرت کامۆ یە بە بەناوی داستانی سیسیفوس).

ئەمە کە باس لە پێکهێنانی بزووتنەوەیەکی ڕادیکاڵ دەکەین کە بێتە مەیدان وەك هێزی سێهەم، دەبێت ئەوە بزانین ئەمە بە بەدەستەوەگرتنی دەسەڵات نییە لە ئێستادا چونکە گرتنی دەسەڵات لە باشترین کاتدا دەبێ لە ئێستاوە تا دە ساڵی دیکە کاری بۆ بکرێت، هەروەك ڕێزا بە بیرمان دەنێتەوە کە "شۆڕش کاتی دەوێت".
بێرنی ساندەرس (بەربەژریی دیموکراتەکانی ئەمریکا کە لەگەڵ هیلاری کلینتەن لە پێشبڕکێدان بۆ بوون بە کاندینی پارتەکە لە هەڵبژاردنەکانی سەرەکایەتی ئەمریکا)، خۆی و لایەنگرەکانی وەك نەعامە سەری خۆیان خستۆتە ناو لم و خۆیان دەدزنەوە لەوەی ئەمریکا وەکو هێزێکی ئیمپریالیستی ڕەخنە بکەن.
باسێکی ڕێزا هەیە کە بەسەریاندا تێپەڕیوە ئەویش کە پێی وابوو سۆسیالیزم و ئیمپریالیزم بەیەکتر ناتەبان و ئیمپریالیزم نەک تەنها ئامێری جەنگە، بەڵکو سەرمایەدارێکی جیهانیە کە خاوەنی گەورەترین بازاڕی چەك و ئایدۆلۆژیایەکی ژەهراویە، کە رایت ماکدۆناڵد وەک "ئالودە بە جەنگی بەردەوام" پێناسەی ئەم ئیمپریالیزمەی کردووە و ئەمەش هۆکارە بۆ ئەوەی سۆسیالیزم مەحاڵ بێت.

نەتەوەییەکان، بە ناوی ئاسایشی نەتەوەییەوە ئێستا داوای کەمکردنەوەی ئازادییە مەدەنییەکان دەکات و ئەپۆزسیۆن بە خیانەت دەزانێت، ئەمەش لە کۆتاییدا دەبێتە هۆکاری هاتنەئارای – مەرکەزییەت (سەنترالیزمی) دەسەڵات کە دەرەنجامەکەی هێزی ئیمپراتۆرییە نەک دیموکراسی.
لە جیاتی هێزێکی دیموکرات، ئیتر دیموکراسی دەبێتە گاڵتەجاڕی یان وەک ئەم بارودۆخەی ئەمڕۆی لەدەت لەنێوان دوو لە نابوترین کەسەکانی مێژووی ئەمریکا بە سەرکایەتی بەنێو گۆڕەپانەکە، وەك ئەوەی کارل مارکس وتی:" کانیدی پەرلەمانیی ئیفلئج"، یان وەك سیاسەتمەدار شێلدن وۆلین دەڵێت:" تۆلیتاریزمی سەربەرەوخوار" کە تیایدا دیموکراسی دووڕوویەکی دەمامکدارە.
سەرمایەداری لەسەر دوو بنەمای ئاسنین یاساکانی خۆی داڕشتووە، بە دەستهێنانی قازانجی زۆر و کەمکردنەوەی تێچووی حەقدەست، ئێستاش کە سەرمایەداری پێشڕەوی کردووە لە چەسپاندنی هێز لە جیهاندا باجە مرۆیی و ژینگەییەکە بە بەدەستخستنی قازانج زۆر زیادی کردووە لە جاران بەهۆی سەرچاوەکان زۆر کەمن لەکاتێکدا میکانیزمەکان (بە تەکنەلۆژیاوە) زۆر پێشکەوتوون.

ڕۆزا نووسیویەتی:" چەوساندنەوەی کرێکار وەك پرۆسەیەکی ئابوری لەناوبردنی یان نەرمکردنەوەی لەڕێی یاساوە ناکرێت لە کۆمەڵگەی بۆرژوازیدا". هەروەها سەبارەت بە ڕیفۆرمی کۆمەڵایەتیش وتی ریفۆرم " داگیرکاری ناوەندەکانی چەوساندنەوەی سەرمایەداری نییە، بەڵکو ڕێکخستن و ڕێکوپێککردنی ئەم چەوساندنەوەیەیە بە قازانجی خودی کۆمەڵگەی سەرمایەداری."
سەرمایەداری بەخۆی دژی سیستەمی دیموکراسییە و ڕێگرە لەوەی کرێکاران ئامرازەکانی وەبەرهێنان بەدەستەوە بگرن یان چۆنییەتی خەرجکردنی قازانجی ئەوەی بەرهەمیان هێناوە دیاری بکەن. کرێکارانی ئەمریکا بەڕاست و چەپەوە پشتیوانی لە گرێبەستە بازرگانەکان ناکەن، پشتیوانی لە حکومەتی فیدراڵیش ناکەن کاتێك پارەیەکی زۆر دەخاتە خزمەتی ڕزگارکردنی بانکە گەورەکان و کۆمپانیا داراییەکانەوە بۆ ڕزگارکردنیان لە مایە پووچی، بەهەمان گوێ بە کرێکاران نادرێت. هەتاوەکو کرێکارانی ژن و پیاویش بە زەحمەت گوێیان لێبگیرێت، کارکردن و ژیان و فۆرمەکانی کۆنتڕۆڵکردنیان قورستر و توندوتیژتر دەبن لەلایەن ئەو دەوڵەتەی کە دەوڵەتی کۆمپانیاکانە.

ڕۆزا لە ناسیۆنازمیش باش تێگەشتبوو، زۆر زیاتر تێگەشتبوو لەوەی

کە بەسەر لینیندا تێپەڕی، لە پێناسەکردنی ناسیۆنالیزمدا رۆزا دەڵێت" دروشمێکی پڕ لە هەرای بەتاڵی وردە بۆرجوازییە" کە کاری دابەشکردنی چینی کرێکارانی وڵا تێکە بەسەر نەتەوەی جیاوازدا، ئەمە بۆ خۆی ئامانجێکی بنەڕەتی چینی سەرمایەدارانە.

هەردوو پارتی (ئەمریکا) کۆماریەکان و دیموکراتەکان پێشبڕکێ دەکەن لەوەی کە کامیان نیشتمان پەروەرترن لەوی دیکەیان، دیارە دەزگا سەربازیەکان و ئاسایشی ناوخۆش بە بیانووی پاراستنی ئاسایشی نەتەوەیی و یاساوە بەربەست بۆ ئازادییە مەدەنیەکان درووست دەکەن.

ئەم هەرایەش ڕەنگدانەوەی دەبێت لەسەر جەماوەر وەک دەبینین چۆن فاشیزم خۆی دەنوێنێ لە خۆپیشاندانەکانی لایەنگرانی (دۆناڵد تەرم)دا.

وەک ئەوەی ڕۆزا ئاماژەی پێداوە " نەتەوەپەرستی هەمیشە ئامرازێکە لەلایەن بەرەی دژە شۆڕشەوە بەکار دەهێنرێت بۆ پەرتەوازەکردنی چینی کرێکار".

پەتای ناسیونالیزم لەگەڵ سەرهەڵدانی جەنگی جیهانی یەکەم دەرکەوت، پارتە لیب□را□ل□کانی ئەوروپا و تەنانەت پارتی سۆسیال دیموکراتی ئ□□□مانیاش زۆر زوو تەسلیم بە باڵی ڕاست بوون لە ژێر ناوی بەرگریکردن لە نیشتمان، لە کاتێکدا بەرەی چەپ زۆر پێش ئەوە قسەی ڕۆشنیان هەبوو لەو بارەیەوە.

ڕۆزا ئەم بەلارێدانەی وەك نیشانەی ناپاکی و مایەپوچی لیب□را□ا□یزم لە سیستەمی سەرمایەداری پێناسەکرد.

ئەو کاتەی شەڕ کۆتایی هات 11 ملیۆن سەرباز لەهەردوو لای بەرەی شەڕ کوژران کە زۆربەیان لە چینی کرێکاران بوون. سەرمایەداری لە ڕێی کوشتارەوە کەڵەکەی سەرمایەکەی دەکات، هیچ قازانج و ڕەوایەتییەکی بۆ چینی کرێکار پێنییە و نانێك کە پێیداون لە لولەی چەکەکانیانەوە بووە.

ڕۆزا باوەڕی بە لینین نەبوو لەسەر نوخبەی دیسپلینی شۆڕشگێر، ئەوەی لینین پێی دەوت ڤانگارد (شۆڕشگێڕی پێشکەوتوو)، هەروەها راشکاوانە ئیدانەی بەکارهێنانی تیرۆری دەکرد وەکو ئامرازێک بۆ شۆڕش، هۆشداریشیدا بزووتنەوەیەکی شۆڕشگێڕانە بڕوای بە دیموکراسییەت نەبێت هەر زوو دەگۆڕێت بۆ دەسەڵاتێکی سەرکوتگەر.

ئەو باش لە لایەنەکانی جوڵەی شۆڕش تێگەشتبوو، سەبارەت بە هەڵچونی شۆرش وتی: " زۆر زەحمەتە هەر ئۆرگانێکی بزووتنەوەی پرۆلیتاریا بتوانێ پێشبینی ئەو هۆکار و هەلومەرجانە دیاری بکات کە دەبێت یان نەبێت بە هۆکاری تەقینەوەی شۆڕش." ل□ بارەی ئەوانەشەوە کە لە

قاڵبێکی ئایدۆلۆژیدان و لەو دۆگمەوە هەلومەرجەکان دەکەن یان لە ڕێگای هێزەوە رووداوەکان درووست دەکەن وەک ئیفلیج بوو بە ”کۆنسێپتێکی توندی میکانیکی بیرۆکرات” ئەژماری کردن.
شۆڕش لای ڕۆزا بەرهەمی خەباتی بەردەوامی جەماوەرە نەك ئەوەی بە هاندان درووست دەبێت و باش دەیزانی شۆرش قەوارەیەکی زیندووی هەیە و چوار چێوەکەی لە سەرەوە دانەڕێژراوە، بەڵکو لە ئاکامی چوونە سەرەوەی هۆشیاری لە خوارەوە دێت، ئەم هۆشیارییەش ساڵانێکی دەوێت بۆ ئەوەی درووست بێت. شۆڕشگێڕەکان دەبوایە وەڵام بەو هەست و باوەڕە چاوەڕواننەکراوانەی جەماوەر بدەنەوە کە لەسەردەمی شۆڕشدا تووشی دەبن.

لینین لە کاتی رابەریکردنی شۆرشی 1917ی ڕوسیادا لە زۆر کاتدا بە گرتنەدەستی دەسەڵاتی شۆڕشگێڕ گوێڕایەڵی ئامۆژگارییەکانی ڕۆزا بوو، دەستبەرداری بەشێك لە بیرو بۆچون و دەقە ئایدۆلۆژییەکانی خۆی بوو لە پێناو وەڵامدانەوە بە پێویستییەکانی ژیانی روسەکان لەسەروبەدنی شۆڕشدا، هەروەك ڕۆبەرت لووکەر لەوبارەیەوە نووسیویەتی: “لینین سەرباری خۆی لە ناخەوە لوکسبەرگیست بوو”.
لە کۆتاییدا جەماوەر ڕادەپەڕێت بەرامبەر بەم سیستمە بەسەرچووە کە نەک تەنیا لە هۆشیارییانەوە دەبێت لەسەر شۆڕش بەڵکو وەک ئەوەی رۆزا ئاماژەی پێداوە ڕێگایەکی تر نامێنێتەوە لە بەردەم جەماوەری خەڵك.
تەقینەوەی شۆڕش تەنیا بە کارکردنی شۆرشگێڕەکان بەدی نایەت بەڵکو ئەوە داخرانی ڕێگاکانی ئەم ڕژێمە کۆنەیەیە دواجار کۆپەی پێدەدات.
ڕەنگە زۆرێك لە شۆڕشەکان سەرکەوتوو نەبن، بەڵام گۆڕانکاری کۆمەڵایەتی لەگەڵ خۆیاندا درووست دەکەن.

سەبارەت بە شۆڕشی 1905ی ڕوسیا رۆزا وتی: “هیچ ئامادەکارییەکی پێش وەخت یان پلانێك لە ئارادا نەبوو ، چونکە پارتەکان ببون بە بەشێك لە هەڵچونە جەماوەرییەکان، بەدەگمەن رابەر هەبوو پەلەی نەکرد بێت لە دروشمەکانیاندا، شۆڕش لەسەر داواکاری ناکرێت و ئەمە کاری پارت نییە داوا بکات. ئەرکی ئەمە لە هەموو کاتێکدا ئەوەیە ڕاشکاوانە و بێترس بدوێین بۆ ئەوەی بتوانرێت بە ڕۆشنی کاریگەری هەبێت لەسەر گەل لە ساتەوەختە مێژووییەکاندا، تا بتوانرێت بانگەشەی بەرنامەی سیاسی بکرێت بۆ کارکردن و بەرزکردنەوەی ئەو دروشمانەی کە دەربڕی راستەقینەی هەلومەرجەکان. نیگەرانی لە باروداخەکە و کەی بزوتنەوەی شۆڕشگێڕانەی جەماوەر ڕێچکەی خۆی بەرەو سەرەوە دەگرێت دەبێت بە دڵنیای و بە ئەمانەتەوە بە مێژوو بەجێبهێڵدرێت.

خەڵکانێك پێیان وایە سۆسیالیزم وەک کروزانەوە وایە لە ناو دارستانێکدا، بەڵام ئەم مۆراڵەو ئەم ئەخلاقە سیاسیە لە کۆتایدا بەرهەمی خۆی هەیە ئەو کاتەی ساتەوەختە مێژووییەکە لە باردەبێت و زۆرینە گرنگی پێدەدات.”

من ڕوماڵی هەواڵی زۆربەی ڕاپەڕین و خۆپیشاندانەکانم کردوە لە جیهاندا و (وەک ڕۆژنامەنوسێک تیایاندا بەشدار بووم)، هەر لە یاخیبونەکانی 1980ی ناوەڕاستی ئەمریکای لاتینەوە تا ڕاپەڕینەکانی فەلەستین ، شۆڕشی 1989ی ئەڵمانیای ڕۆژهەڵات، چیکسلۆڤاکیا و ڕۆمانیا تا خۆپیشاندانەکانی سربیا کە سلۆبۆدان میلۆسۆڤیچی لە دەسەڵات هێنایە خوارێ.

هەموو ئەو ساتەوەختە مێژووییانەی بینیومن، درووستی تێگەشتنی ڕۆزا لۆکسبۆرگی بۆ سەربەخۆ بوونی شۆڕش پشتڕاستکردۆتەوە.

کۆمیتەی مەرکەزی بەلشەفیەکان چونکە بێڕەحم و نهێنیکار و زۆر بەدیسپلین بوون، ئەمە وایکرد دژەشۆڕش دەسەڵات بگرێت و ئاواتی دیموکراسیانەی کرێکاران تێکبشکێنرێت، بەڵام لە ڕاستیدا ئەم ناوەندانە بزوێنەری بنەڕەتی شۆڕش نین. لەگەڵ هەموو ئەو ئاژاوەو تێکشکانەدا هێشتا شۆڕش بە زیندوێتی دەمێنێ و هیوای ژیانە چونکە دەتوانێت خەڵک لە خراپ بەکارهێنانی دەسەڵات لە دەسەڵاتدارانی ناوەند بپارێزێت.

لە شوێنێکی تردا ڕۆزا لوکسمبۆرگ دەڵێت:” بەبێ هەڵبژاردنی گشتی، بەبێ ئازادی ڕۆژنامەگەری و ئازادی ڕادەربرین، بەبێ ئازادی کۆبونەوە، بەبێ ململانێی بۆچوونە جیاوازەکان، دام و دەزگا جەماوەریەکان ژیانیان تێدا نابێت و دەبن بە دەزگایەکی کاریکاتێریانە و بیرۆکراتیەت وەک تاکە فاکتەر گەشەیان تیادا دەکات”.

ئاکامی شۆڕش نەکردن لە بەرانبەر داسەپاندنی هەیمەنی کۆمپانیا گەورەکندا (corporatism) بۆ خۆی کارەساتە.

لێرەدا گرنگی ڕۆزا دەردەکەوێت کە ئاگاداریکردینەوە لە قەیرانەکاندا نوخبەی لیبراڵ دەبن بە دوژمنمان، هۆشداریدا بەرانبەر بە تیرۆر و توندوتیژی و هانیداین بۆ پارێزگاریکردن لە بنەما ڕاستیەکانی دیموکراسیەت و دڵنیا بوون لەوەی کە ئەو هێزانە لەگەڵ خەڵک نین.

ڕۆزا لە مەترسی ئیمپریالیزم تێگەشتبوو، بە بیری هەموو ئەو سۆسیالیستانەی دەهێنایەوە کە بەدوای بنیادنانی سۆسیالیزمەوەن کە چۆن دەبێت دونیایەکی باشتر درووست بکەن، بەتایبەت بۆ چەوساوەکان، دەبێت دەست بەم ئەرکە مۆراڵییە نەگەڕانەوە بگرین وەکو ئەو لێیان

تێگەشتبوو، ئەگەر سازش بکەین، هیوا لە ناودە بەین.

سەرچاوە:
[/http://www.truthdig.com](http://www.truthdig.com)

ڕۆڵی پیاوان لە بزووتنەوەی فیمینستیدا و شکاندنی بێدەنگی … کەژاڵ حەمەڕەشید

هەر کات دیبەیت و گفتوگۆ لەسەر توندوتیژی دژی ژنان، بزووتنەوەی ژنان، ئازادی ژنان، تیرۆر، یاساکانی نایەکسانی جەندەری، ڕێپێوان و ناڕەزایەتی و،،هتد دێتە پێشەوە هەمیشە چەقی باسەکان لەسەر ژنان و ڕۆڵی ئەوان لە ڕووبەڕووبوونەوەدا دێتە بەر باس، ژنان چی بکەن، چۆن بێنە مەیدان، ڕێکخراوەکانی ژنان، مانگرتن، ڕێپێوانی ژنان،،،هتد. بەڵام هەرگیز گفتوگۆ لەسەر ئەوە نیە پیاوان ئەبێت چی بکەن لە بابەتێکی گەورەو گرنگی کۆمەڵایەتیدا کە لە ڕاستیدا پەیوەندی ڕاستەو خۆی بەوانەوە هەیە. ئەوە ڕاستە لیرەو لەوێ پیاوانێک هەن لە نووسەران سیاسەتمەدارو، بیرمەندو، تادەگات بە هونەرمەندو کەسایەتیەکان لە بوارە جیاجیاکاندا پشتیوانی بزووتنەوەی ژنان و بابەتی یەکسانی دەکەن، ئەوەش ڕاستە کە لە مێژوودا پیاوان پشتیوانیەکی گەورەی بزووتنەوەی یەکسانی جەندەری بوون، بەڵام باسەکە ئەوەیە کە لە ئاستی گشتی و کۆمەڵایەتیدا بزووتنەوەیەکی کۆمەڵایەتی لە ئارادا نیە کە هەست و کاردانەوەی پیاوان بجووڵێنێت لە ئاستێکی گشتی و کۆمەڵایەتیدا لە بەرامبەر بە توندوتیژی دژی ژنان کە کاراترین کارکتەر پیاوە ڕۆڵی تیا دەبینێت. لەم بارەیەوە کۆمەڵگاکانی ئێمە واتە گۆمەڵگا ڕۆژهەڵاتیەکان بەتەواوی دوورن لەم جۆرە دیبەیتە، لە کۆمەڵگای خۆماندا لە بابەتەکانی بزووتنەوەی ژنان، ئەم باسە وونەو لە ئارادا نیە. هەندێک بەردەوام ئەڵێن(سیستمی سەرمایەداری چەوسانەوەی جەندەری دروست کردوەو سەرچاوەی توندوتیژی و

نایەکسانی جێندەریە و وە سیستمی سەرمایەداریە داری داوەتە دەست پیاوان تا ژنان بچەوسێنەوە)، بەڵام هەرگیز ئەو پرسیارە نایەتە پێشەوە بۆچی پیاوان لە وەها سیستمێکدا ئەو ڕۆڵەیان وەرگرتووەو قبوڵیان کردوە؟ پرسیارێکی تریش ئەوەیە سیستمی سەرمایەداری پەیامی ئاسمانیە یاخود داهێنانێکی م□ق خ□یەتی؟ بێگومان سیستمی سەرمایەداری بەرنامەی داڕێژراوی بیری چەوسێنەری مرۆڤە و لە باری جێندەرەوە بیرۆکەیەکی پیاوانەیەو هەموو جۆرەکانی جیاکاری و دیسکرمنەیشن
لە خۆ دەگرێت.Discrimination

گەر باس لە ڕۆڵی پیاوان بکرێت لە بابەتی توندوتیژی و نایەکسانی جێندەریدا ڕەنگە یەکسەر ئەو بەشەی پیاوان بێتە بەر پێش چاو کە توندوتیژی دەکەن، کە لە ڕستیدا بەشێکی تری گەورەی پیاوان هەن ئەو بەشەی پیاوان کە توندوتیژی بەکار ناهێنن بەڵام بێدەنگن لە .Men
Silence بەرامبەر کێشەکەدا

لە راستیدا بێدەنگی هۆکارێکە بۆ بەردەوامیدان بە کێشەکە. هەندێ جار بێدەنگی وا دەگەیەنێت وە یان باوەڕ بوونە بەوەی کە وایە توندووتیژی باش نیە، کارەساتە بەڵام سروشتی کۆمەڵگا وایە!!، لە هەندێ کەیسی تردا وا دەگەیەنێت کە بەڵێ پیاوان بۆیان هەیە تووندووتیژی بەرامبەر بە ژنان بەکار بهێنن. بەم شێوەیە قەبارەی پیاوانی بێدەنگ ڕووبەرێکی فراوانی گرتوەتەوە. ژمارەو گروپی بچوکی پیاوان هەن کە باوەڕیان وایە کێشەی ژنان خۆیانەو جۆرێک لە هاوسۆزیان هەیە لەگەڵ کێشەکانی ژناندا ، بەڵام باوەڕیشیان بەوە هەیە کە پیاوان دەبێت پشتیوانیان بکەن بەڵام پشتیوانیەکەیان تەنها ووتەی سەر زاریانەو بێهەڵوێستن لە بەرامبەر بە کارەساتەکان، کە ئەمەش لە ڕاستیدا هەڵوێستێکی پاس□ڤانەیە. هەندێکی تر لە پیاوان ڕەنگە لە کۆڕو کۆبوونەوە کۆمەڵایەتیەکانیان لە شوێنی کارو لە ڕێکخراوو پارتە سیاسیەکانیان دەنگ هەڵبڕن و پشتیوانی ژنان بکەن، لە بەخشینی کۆمەک و یارمەتیدانی و هەندێ کاتیش لە بەڕیوەبردنی کاری ناوماڵ و سەرپەرشتی مناڵان بەشداری بکەن، ئەم بەشە لە پیاوان لە راستیدا مەبەستیان باشە بەڵام هێشتا کاریگەر نین، چونکە هێشتا گروپێک لە پیاوان یان جووڵانەوەو تێڕوانینێکی تەواو لە ئارادا نیە کە ب□ تەواوی بیسەلمێنێت کە جدین و بەڵێنیان داوە ب□ کۆتایی هێنان بە توندوتیژی پیاوان لە دژی ژنان لە ئاستی گشتی و کۆمەڵایەتیدا.

ئەوەی کە بزووتنەوەی ژنان و یەکسانی جێندەری تایبەتە بە ژنان پیاوان سەقاڵ نین لەگەڵیدا لە ڕاستیدا ئەمە خاڵێکی لاوازی چوونە پێشەوەی ئەو بابەتەیە. لایەنە لاوازەکەی ئەوەیە کە ئەو بزووتنەوەیە

نوێنەرايەتى تەنها بەشێكى كۆمەڵگا دەكات كە ژنا نە. لەلايەكى تر مۆنۆپۆلى يان كۆنترۆڵى پياوان لە سيستم و كۆمەڵگادا، لە پەرلەمانەكان و، بوارە سياسيەكان و، ڕێكراوەكان و، دامو دەزگا دەوڵەتيەكان و دامەزراوە ئابورى و ڕۆشنبيرى و دينى و كەلتوريەكانو،،، ئەمانە واى كردوە كە هەميشە دەنگى ژنان گرنگى كەمترى پێبدرێ و وەلابنرێ و سەر بارى هەوڵ و تيكۆشانى زۆريان بەڵام كەم دەست كەوتن. هەر بەهۆى ئەم پێگە

كۆمەڵايەتيەوە كە پياوان هەيانە ئەگەر كاردانەوەيەيان هەبێت و بێدەنگى بشكێنن لە بەرامبەر بە تووندووتيژى بەرامبەر ژنان ئەوا دەتوانن شان بەشان ژنان ئاڵوگۆڕى گەورە جێبخەن، هەر بۆيە نايەكسانى و كێشەى توندوتيژى بەرامبەر ژنان چەندە پەيوەندى بە پياوانەوە هەيە، چارەسەر و كۆتايى پێهێنانيشى ئەوەندە پەيوەندى بەوانەوە هەيە. لێرەدا ڕەنگە بابەتى سەربەخۆيى بزووتنەوەى ژنان بێتە پێشەوە، سەربەخۆيى بزووتنەوەى ژنان ماناى تايبەت و ڕەوايەتى خۆى هەيە، بەشدارى پياوان لەم بارەيەوە ماناى ئەوە نيە بزووتنەوەى ژنان و ڕێكخراوەكانى ژنان كراوە بن بۆ پياوانيش يان پياوان بەهۆى پێگەى بەهێزى كۆمەڵايەتيانەوە كۆنترۆڵى ئەو مەيدانە بكەن، بەڵكو لێرەدا قسە لەسەر ڕۆڵ و بەشدارى و تێوە گلانى پياوانە لەگەڵ بابەتى ڕووبەروبونەوەى توندو تيژى و نايەكسانى جێندەرى.

فيمينيزم لە كۆمەڵگا ڕۆژئاواييەكاندا ئەم ئاستەنگى و گرفتانەى هەبوەو هەيە، لە كەنەدا لە دواى كارەساتەكەى زانكۆى پۆليتەكنيك كە بە كوشارەكەى مۆنتريال ناسراوە ساڵى ١٩٨٩ بابەتى وەستانەوە بە دژى توندوتيژى دژى ژنان بابەتێكى بەرب□□اوو ديبەيتى زۆرى لەسەر ب□□او بۆوە لە پەرلەمان و ناوەندە حكوميەكان و هەروەها لە كۆمەڵگەدا، دكتۆر مايكل كۆفمان دەڵێت لەو ڕۆژگارانەدا بوو دوان لە ژنە ئاكتڤيستە فيمنستەكان ئەو پرسيارەيان ڕووبەڕوكردينەوە "پياوان لە كوێن؟" لەم سەرو بەندەدا مايكل كۆفمان و هاوەڵەكانى كە يەكێكيان جاك لەيتۆن بوو كەوتنە سەرو بەندى پێك هێنانى كەمپينى قرد□لد□ سپيەكان وەك بزووتنەوەيەكى پياوان بۆ شكاندنى بێدەنگى پياوان و بەشداريكردنيان لە كۆتايى هێنان بە توندوتيژى دژى ژنان. هەروەها چەند ساڵيك دواتر لە ٢٠٠١ دا فرانك بێرد بە بيرۆكەى "خۆت بخەرە پێڵاوەكانى ئەوەوە" چالاكيەكى كۆمەڵايەتى بەڕێدەخات بۆ هۆشيارى دان و دژ وەستانەوە بە رامبەر بە توندو تيژى دژى ژنان. ئەوان وەختێك دەيانويست شان بەشانى ژنان لەو خەباتەدا بەشدار بن بۆ كۆتايى هێنان بە چەوسانەوەو توندوتيژى دژى ژنان ئەوەشيان بە تەواوەتى لە پێش چاو بوو كە ئەم كارەى ئەوان نەبێتە هۆى كۆنترۆڵكردنى بزووتنەوەو ڕێكخراوەكانى ژنان، ئەوان

سەربەخۆیی و سەنگ وقورسایی ئەو بزووتنەوەیەیان لە پێش چاو بوو.
“کەمپینی قردێلە سپییەکان” و ڕێپیوانی “مایڵێک لە پێڵاوەکانی ژنێکدا ڕێ بکە” نموونەی دوو چالاکی و بەشدارکردنی بەهێزی پیاوانن بۆ کۆتای هێنان بە نایەکسانی جێندەری.

WALK A MILE IN HER SHOES

Walk a Mile in her Shoes

مایلێک لە پێڵاوەکانی ئەودا ڕێ بکە

پەندێک هەیە لە زمانی ئینگلیزیدا ئەڵێت: "خۆت بخەرە پێڵاوەکانی ئەوەوە"

"Put Yourself in her/his Shoes"

واتە هەرگیز ناتوانیت لە ئەزموونی کەسێکی تر تێبگەیت ئەگەر لە پێڵاوەکانی ئەودا ڕێ نەکەیت. بە واتایەکی تر خۆت لە جێی ئەو دابنێ.

Walk a Mile in Her Shoes

"مایلێک لە پێڵاوەکانی ژنێکدا ڕێ بکە" گەورەترین چالاکی جیهانی پیاوانە بۆ کۆتایی هێنان بە توندوتیژی پیاوان لە دژی ژنان، لاقەکردن، وە نایەکسانی جێندەری، ساڵانە ڕێپێوانێکی پیاوان ڕێکدەخات. لەم ڕێ ڕۆشتنەدا پیاوان بە پێڵاوی پاژنە بەرزی ژنانەوە بە دووری مایلێک ڕێ دەکەن. ئامانج لەم چالاکیە بردنەسەری ئاستی هۆشیاری و ڕۆشنبیری گشتیە بە تایبەتی پیاوان و کوڕانی گەنج سەبارەت بە توندوتیژی دژی ژنان و نایەکسانی جێندەری. ئەم ڕێپێوانە چالاکیەکی سیاسی کۆمەڵایەتیە لە ئاستی گشتی و کۆمەڵگادا بەڕێوە دەچێت بە خوڵقاندنی ئەزموونێکی بەهێزو کارا کە ببێتە هۆی بردنە پێشەوەی بیرۆکەی یەکسانی ژن وپیاو، بردنەسەری ڕۆشنبیری تاکەکان لەو بارەیەوە، دواتریش پراکتیزەکردن لە ئاستی کۆمەڵایەتی و سیاسیدا. هەروەها پەیامێکی سیاسی و کۆمەڵایەتی گشتیە وە ئەزموونێکی کاریگەرە بۆ تێگەیتن لە توندوتیژی جێندەری و کار دەکات بۆ بەدەست هێنانی ئامانج و ستراتیجێکی بەهێز بۆ کۆتایی

هێنان بە چەوسانەوەو نایەکسانی دژی ژنان.

فرانک بێرد، بۆ یەکەم جار لە ساڵی ٢٠٠١دا لە کالیفۆرنیا پێشنیاری ئەم چالاکییەی کرد بە “سەنتەری تراومای ڤالی” کە ئەو کاتە فرانک خۆی وەکو پارێزەرێکی کەیسەکانی لاقەکردن لەو سەنتەرە کاری دەکرد. ئەو کاتە ژنان سەبارەت بە قەیران و کێشەکانی لاقەکردن و دەست درێژی سێکسی بزووتنەوەیەکی سەرکەوتوویان بەڕێخست. فرانکیش پێی خۆش بوو پێیانەوە پەیوەست بێت. ئەو لە ساڵی ١٩٩٣ وە لەو سەنتەرە کاری دەکرد، هەوڵی ئەدا کە ژمارەو ڕێژەی پیاوان زیاد بکات لە کار کردن بۆ کۆتایی هێنان بە توندوتیژی دژی ژنان لە لایەن پیاوانەوەو هەروەها کۆتایی هێنان بە نایەکسانی جێندەری.

فرانک ئەڵێت: “توندو تیژی لە دژی ژنان تەنها ژنان ئازار نادات، پیاوانیش نیگەران دەبن لەوەی کە ئەو ژنانەی خۆشیان دەوێن ڕووبەڕووی لاقەکردن بوونەتەوە. پیاوان ئازار دەچێژن کاتێک ئەیانەوێت پەیوەندی ئەویندارى لەگەڵ ژنێک ببەستن کە لە ئەتمەسفەرێکی ترس و گلەیی و بێباوەڕیدان. هەروەها دەڵێت هەمان ئەو توندوتیژییە کە ژنان دەکاتە ئامانج، پیاوانیش دەگرێتەوە، چونکە دەستدرێژی سێکسی ئامانجەکەی سێکس کردن نیە، بەڵکو ئامانجەکەی دەسەڵات، هێز، وە جەوسانەوەیە.”

فرانک یەکەم جار لەگەڵ گروپێکی بجووک لە پیاوان لە کالیفۆرنیا لە پارکێک کۆبوونەوەو بە پێڵاوی پاژنە بەرزی ژنانەوە دەسووڕانەوە بۆ جەند سەعاتێک، دواتر ئەم گروپە بجوکە بوو بە ڕێپیوانی دەیان هەزار کەسی بەشێوەیەکی بەرفراوان ناسرا. ئەوان مەبەستیان کۆکردنەوەی کۆمەک بوو بۆ سەنتەرەکانی دەست درێژی سیکسی و شەڵنتەرەکانی ژنان وهەروەها پرۆگرامی بردنەسەری ڕۆشبیری جێندەری و کەمکردنەوەی تاوانەکان لە دژی ژنان بوو.

دواتریش فرانک لە ساڵی ٢٠٠٧دا پرۆژەیەکی فراوانی هیومانیتریانی پێک هێنا بۆ گەشەپێدانی ئاشتی و ڕێگەگرتن لە توندو تیژی و هەروەها گەشەپیدانی پرۆژە کۆمەڵایەتییەکان.

فرانک بەرد داهێنەری “مایلێک لە پێڵاوەکانی ئەودا ڕێ بکە”

کەمپینی قردێلە سپیەکان White Ribbon Campaign

دواتر ڕێپێوانی “مایلێک لە پێڵاوەکانی ئەودا ڕێ بکە” بوو بە یەکێک لە چالاکییەکانی کەمپینی قردێلە سپیەکان. کەمپینی قردێلە سپیەکان گەورەترین بزووتنەوەی ” White Ribbon Compiegne ”
جیهانی پیاوانە کە کاردەکات بۆ کۆتایی هێنان بە توندووتیژی دژی ژنان، و بردنەپێشەوەی یەکسانی جێندەری، و پەیوەندی تەندرووست، وە هەروەها بەدەست هێنانی تێڕوانینێکی نوێ بۆ مانای پیاوەتی. ئەمان ڕەنگی سپیان هەڵبژارد وەک سیمبولی ئاشتی. ئەم کەمپینە لە ساڵی ١٩٩١ وە بۆ یەکەم جار لە کەنەدا لە لایەن چەند کەسێک لە شارەکانی تۆرۆنتۆ، ئۆتاوا، کینگستۆن دەست پێشخەری بۆکراوە. دکتۆر مایکل کەفمان دامەزرێنەرو چالاکترین کەسی ئەم کەمپینە بووە وە هەروەها “جاک لەیتۆن” کە کەسایەتییەکی چەپ و سیاسەتمەدارێکی ناوداری کۆمەڵگای کەنەدی و شاری تۆرۆنتۆ بوو، هەروەها ڕۆن سلاسەر مامۆستای زانکۆ پشتیوان ویارمەتیدەرێکی باشی ئەو بوون لەو کاتەدا. بیرۆکەی پێکهێنانی بزووتنەوەیەکی ڕێکخراوی پیاوان و ئەم کەمپینە لە کاردانەوە بەرامبەر بە کارە تیرۆرستییەکەی ٦ی دیسەمبەری ساڵی ١٩٨٩ کە لەلایەن پیاوێکی ڕق هەڵگرتوو لە فیمینیزم بە ناوی مارک لیپین بە چەک و چەقۆی دەستییەوە دەچێتە زانکۆی ئیکۆل پۆلیتەکنیک مۆنتریاڵ/ کەنەدا و
Ecole Polytechnique in Montreal/ Canada
لەوێ لە کۆلیژی ئەندازیاری ١٤ خویندکاری کچ تیرۆر دەکات ١٣ی تر بریندار دەکات لە ماوەی تەنها ٢٠ خوولەکدا. کە دواتر پەرلەمانی کەنەدا لە ساڵی ١٩٩١دا ئەم ڕۆژەی بە ڕۆژی نەتەوەیی یادکردنەوەو

هەروەها ڕو بەڕوو بونەوەی توندو تیژی دژی ژنان لە کەنەدا بە فەرمی ناساند. کەمپینی قردێلە سپیەکان ٢ ساڵ دواتر لە مانگی ن□ق□مبەری ١٩٩١ لە دەوروبەری ڕۆژی نیونەتەویی بۆ بەرەنگاربوونەوەی توندوتیژی دژی ژنان کە لەلایەن نەتەوە یەکگرتووەکانەوە بە فەرمی ناسراوە، پێک هات. لەو کاتەوە ئەو ڕێکخراوە داوایان لە پیاوان کرد کە قردێلەی سپی بپۆشن وەک بەڵێن دانێک کە هەرگیز توندوو تیژی بەرامبەر ژنان نەکەن و قبوڵیشی نەکەن، یان بێدەنگ نەبن ل□ بەرامبەریدا. قردێلە سپیەکان پرۆژەیەکی بردنەپێشەوەی ڕۆشنبیری و هۆشیاری گشتیە گرنگی دەدات بە بەشداریکردن و ڕۆڵی پێاوان و کوڕانی گەنج داوایان لێ دەکات کە بیر لە هەڵسو کەوت و خووڕەوشتیان بکەنەوەو پێداچوونەوە لەم بارەیەوە بکەنەوەو لەگەڵ پیاوانی ترو هاوەڵەکانیان قسە بکەن بۆ ڕووبەروبونەوەی هەر جۆرە توندوتیژییەک بەرامبەر بە ژنان.

مێژووی کوشتارەکەی مۆنتریال و مێژووی دامەزراندنی کەمپینی قردێلە سپیەکان وە هەروەها ١٠ی دیسەمبەر کە ڕۆژی نێونەتەوەیی مافەکانی مر□ق□ ل□ مێژوودا بە جۆرێک لە جۆرەکان بە ٢٥ی ن□ق□مبەر ڕۆژی نێونەتەوەی بۆ بەرەنگاربوونەوەی توندوتیژی دژی ژنان بەستراوەتەوە کە لە ڕاستیدا ٢٥ی ن□ق□مبەر مێژووی تیرۆرکردنی ٣ ژنی سایەتمەدار کە هەرسێکیان خووشک بوون لە ووڵاتی جمهوری دۆمەنیکان ساڵی ١٩٦٠، ئەو سێ ژنە سیاسەتمەدارە خەباتیان دەکرد لە دژی دەسەڵاتی دکتاتۆری "ڕافایل ترۆجیلۆ" کە فەرمانی تیرۆرەکەش لەلایەن دکتاتۆر خۆیەوە دەرچووبوو، هەروەها ڕۆژی راگەیاندنی قردێلە سپیەکانە بۆیە لە کەنەدا ٢٥ی ن□ق□مبەر تا ١٠ دیسەمبەر بە ١٦ ڕۆژی بەرەنگاربوونەوەی توندوتیژی دژی ژنان ناودەبرێت و لەو ماوەیەدا چالاکیەکان بەردوەوام دەبێت.

مایکڵ کۆفمان دامەزرێنەری "کەمپینی قردێلە سپیەکان"

کەمپینی قردێلە سپییەکان هەوڵ دەدەن بە دۆزینەوەی هۆ و ڕیشەی نایەکسانی و توندوتیژی جێندەری و بەدیهێنانی ئاڵوگۆڕێکی فەرهەنگی کە یارمەتیدەر بێت بۆ بەدیهێنانی دواڕۆژێکی بێ توندوتیژی و چەوسانەوە. وە پێیان وایە کە پیاو بەشێکە لە چارەسەرەکان و هەروەها بەشێکە لە بەدیهێنانی ئایندەیەکی ئارام و یەکسان بۆ گشت مرۆڤەکان. ئەوان کار دەکەن لە ڕێگەی ڕۆشنبیری و بردنەسەری هۆشیاری گشتی، دەستڕاگەیشتن، یارمەتی تەکنیکی، سەرخستنی توانایی، هاوکاری و هەروەها دامەزراندنی ئامرازو ستراتیجی درووست، وە کاردەکەن وەک نموونەیەکی پۆزەتیف بەرامبەر بە تێگەیشتنی نەگەتیف و دواکەوتووەکان لە بارەی پیاوەتییەوە، دەیانەوێت کار بکەن لەسەر پیاوان بۆ دەستگرتن بەو توانا گەورەیەوە کە هەیانە بۆ ئاڵوگۆڕێکی پۆزەتیف.

سەرچاوەو بڵاوکراوەکانی ئەم ڕێکخراوە بە شێوەیەک دیزاین کراوە کە کچان و کوران سوودی گەورەی لێ ببینن. لە ماوەی ٢٥ ساڵ کارکردنی ئەم ڕێکخراوەدا، ئەجێنداو ئامرازەکانی قردێلە سپییەکان لەلایەن سەدان هەزار مامۆستاو قوتابییەوە لە سەرتاسەری ئەمریکای باکوردا بەکار دەهێنرێت لە پرۆسەکانی خویندن و لە ناو پۆلەکان و زانکۆو قوتبخانەکاندا سوودیان لێوەردەگیرێت بۆ بردنە پیشەوەی بیرۆکەی یەکسانی جێندەری و دامەزراندنی پەیوەندی تەندروستی نێوان ژن و پیاو. بەم شێوەیە کەمپینی قردێلە سپییەکان لەلایە وەک دکتۆر مایکل دەڵێت لە ساڵی یەکەمیدا لەلایەن سەدان هەزار پیاوو کوڕی گەنجەوە پێشوازی لێکراو دواتریشبە ووڵاتانی ئەوروپاو ئوسترالیاو هەندێک لە ووڵاتانی ئاسیادا بڵاو دەبێتەوەو تا ئێستا توانیویانە لە ٦٠ ووڵاتی جیهاندا بڵاو ببنەوە، کە بەهێزترینیان کەنەدا و ئوسترالیاو، بەریتانیایە. وە لە هەندێ ووڵات دا ٢٥ی نۆڤەمبەر بە ڕۆژی قردێلە سپییەکان ناسراوە.

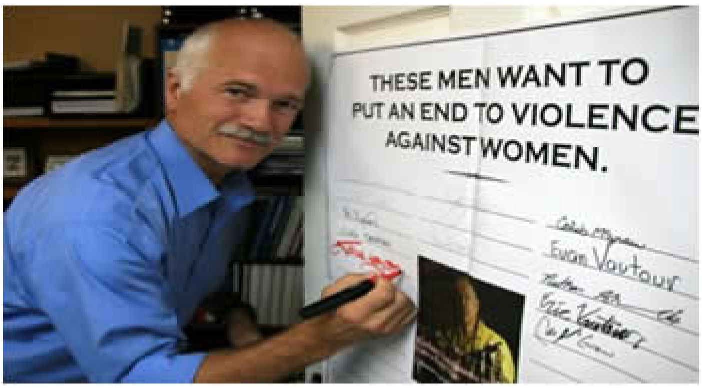

جاک لەیتۆن"١٩٥٠-٢٠١١" سیمایەکی ناسراوو سیاسەتمەدارێکی چەپی کەنەدی، یارمەتیدەرێکی سەرەکی دامەزراندنی کەمپینی قردێلە

سپیەکان بوو

Jack Layton “1950-2011”New Democrat Party/NDP Leader

One of the co-founder of White Ribbon Compiegne

سەرچاوەکان:

http://www.michaelkaufman.com/wp-content/uploads/2008/12/The-Day-the-White-Ribbon-Campaign-Changed-the-Game.pdf

The Day the White Ribbon Campaign Changed the Game: A New Direction in Working to Engage Men and Boys Michael Kaufman, Ph.D.

http://michaelkaufman.com/ Men and Gender Equality

http://www.walkamileinhershoes.org/

https://en.wikipedia.org/wiki/%C3%89cole_Polytechnique_massacre

http://www.biography.com/people/marc-lepine-235980#profile

http://www.history.com/this-day-in-history/international-day-to-eliminate-violence-against-women

http://tcfv.org/pdf/mensguide/EngagingMenandBoys.pdf

وتو ویژی مه هدی حوسه ینی له گه ل نادر عه بدول حه مید

وتو ویژی مه هدی حوسه ینی له گه ل نادر عه بدول حه مید _هه لسوراوی کمونیست له کوردستانی عیراق سه با ره ت به :

بارو دوخی کوردستانی عیراق و به دیلی چه پ

خەراباتی کوردایەتیی و فاشیزمی ئینفیصاڵییەکان ... کامیار سابیر

ئارگیومێنت لەگەڵ حەماقەتەکانی ناسیۆنالیزمدا، بەتایبەتیی ناسیۆنالیزمی نەژادیی -کوردیی، ماندووبوون، ئەرک و توانایەکی سەرسوڕهێنەری دەوێت. لەسەروو هەمووشیانەوە، جەرائەتی دەوڵەت، جەرائەتێک کە تەحەدای هەژموونی هەشتا بۆ نەوەت ساڵ لە قوڕوچڕپاو، لە گەناوی ئەم فاشیزمە کولتووریی و کۆمەڵایەتییە بکات کە کوردایەتیی و مونەوەرەکانی (لە سیاسیی و لە شاعیرەکان) بەدرێژایی ئەو مێژووە، تەخشانیان کردووە. ئێستاش، کەمێک ئەکادیمیست کە ئایدیۆلۆژیای ناسیۆنالیزم، لە مرۆڤبوونی خستوون، بەهۆی رانتی نەوتەوە یان بەهۆی فاشیزمی جەهلەوە، چاویان سوور بووە، بە راستەوخۆ و بەناڕاستەوخۆ(بەنەیارەکانی پارتییشەوە)، خزمەتی پرۆژەی فاشییەکەی ئەردۆغان و پارتیی (دەوڵەتی کوردیی بەڕێوەیە) دەکەن. راستییەکەی شەڕکردن لەگەڵ وەهمەکانی دەوڵەتی کوردیی و فشقیاتی ریفراندۆم و درەودەلەسەکانی کوردایەتیی، بە شێوەی زۆرینەی عەوام و زۆرینەی نوخبەکانی کورد(لە هەردوو کوردستانی عێراق و ئێراندا) راتدەکێشێت.

هاوکات، دەبێ شێوەی کولتووری زاڵی سیاسیی، ئەدەبییاتی سیاسیی کوردایەتیی و وێنەی ئەو مەنتاڵیتییە شاعیرانەیە بکەیت کە باوەڕی هەر بە ببڕە و بە بکوژە هەیە، باوەڕی بە نەژادی خاوێنی کورد و پیسیی هەموو نەژادەکانی تر هەیە، باوەڕی بە مەعصومییەت و رەوایی هەموو سیاسییەکان و نوخبەکانی کورد هەیە و هەموو دونیا و چواردەوری گەلی کورد، بەئەهریمەن دەزانێت. لەسەروو هەموو ئەمانەشەوە، دەبێ شێوەی میلیاردێرەکانی کوردایەتیی، چەتەکانی دەوڵەتی کوردیی و ناسیۆنالیزمی ئەو ئەکادیمیستە هەرزەکارە سایبەرانە(cyber) بکەیت کە لەهەندەران و لە کوردستانەوە، بە هۆی رانت و بەرژەوەندییەوە بێت یان بەهۆی حەماقەتی کولتووریی و فاشیزمی سیاسییەوە بێت، تەغذییەی ئەم جۆرە فاشیزمە "سیاسیی، ئابووریی و ئایدیۆلۆژیی"ە دەکەن. سەرەنجامیش، دەبێ شێوەی ئەو فاشیزمە کولتووریی و فاشیزمە سیاسییەی هەموو ئەو ئەکادیمیستە بە فیکر و نووسەرە جاهیلانە بکەیت کە دەڵێن" دەوڵەتی کوردیی، خەونی زۆرینەی خەڵکی کوردستانە"! بەدەرلەوەی کوردستان، وەکو پارچەیەکی سەرتاسەریی سەیر دەکەن، یان لای کەم مەبەستیان لە کوردستانی

ئێستای عێراقە؟، ئەمەیان مەگەر هەر ناسیۆنالیستە سایکۆپاثە psychopathic نەرجسییە کوردەکان، بیزانن؟

ئەلەکساندر سەلیقانەق(پسپۆر لە کێشە نێودەوڵەتییەکاندا) بەچوونی لەسەر فاشیزم, بەمشێوەیەیە” گەنجەکان، رۆمانتیکانە تێی دەڕوانن، هیچی ئەوتۆی لەبارەوە نازانن، وەکو تەصەوفی سیاسیی سەیری دەکەن، بەلایانەوە شتەکی باشە، سیمبۆڵیزمی تێدا دەبیننەوە، بەڵام لایەنە رەش و قەترانییەکەی، دۆزەخە ترسناکەکەی ئەودیو سنوورەکانی فاشیزم، نابینن”. ئێستا، هەمان بەچوونی سەلیقانەق، وەکو کاڵا بە باڵای زۆربەی نووسەران و نوخبەی کوردییدا ببڕێ، بە قولانج کەم و زیادی نییە. بەشەکی زۆری ئەوانەی داوای دەوڵەتی کوردیی، دەوڵەتی نەژادیی یان دەوڵەتی نەتەوەیی دەکەن، تەنیا لایەنە پۆزەتیڤ و عیرفانییەکانی دەبینن، لایەنە نەگەتیڤەکەی، فاشیزمە سیاسیی و فاشیزمە ئابوورییەکەی فەرامۆش دەکەن، یان عەقڵیان پێی ناشکێ. ئەوە، کارەساتە ئابووریی و کۆمەڵایەتییەکانی ئەم فاشیزمە ئایدیۆلۆژیی و بیزنسە سیاسییە هەر مەپرسە کە من, فاشیزمی ئابووریی کوردایەتیی، پێدەڵێم. ئەمجۆرە لە نوخبە نەتەوەییەکان و فاشیستە نەژادییەکان، لەناو سیاسییەکان و ئەوانەی لە رەهەندە ئەکادیمیی و کولتوورییەکاندا کار دەکەن، توانای ئەوەیان هەیە، گەنجانەکی زۆر تووشی ئەم طاعونە کولتووریی و سیاسییانە بکەن و گەنجەکانیش وەکو سەلیقانەق پێیوایە، سیمبۆڵیزم لەمانەدا دەبیننەوە و دوای هەڵای فەخفەخە و کاریزمای وەهمیی دەکەون.

دەوڵەتی نەتەوەیی بە میثۆد و باکگراوندە نەژادییەکەی، هیچ گومانێک هەڵناگرێت ، بەرەو فاشیزم دەڕوات! ئەو پرۆسەی دەوڵەتی نەتەوەییەی لە گەڵ دروستبوونی ناسیۆنالیزمەوە لە ئەوروپاوە سەری هەڵدا، لە زۆر شوێنی دونیا ئەو دەوڵەتە نەتەوەییە-نەژادییانە، بەرەو دەوڵەتی نیشتمانیی, وەرچەرخاون. گلۆبالیزم و مۆدێرنیزم، کەچی سەرتاپاگیر لەنێوان وڵاتەکاندا و تێکەڵبوونی نەژاد و نەتەوەکان، کەم تا زۆر، دەوڵەتی نەژادیی و نەتەوەیی، کاڵ کردووەتەوە. دەوڵەتی نیشتمانیی و دەوڵەتی هاووڵاتیی، بە مەبنای پێکەوەژیان, فرە کولتووریی، فرە دینیی، فرە نەژادیی و …فرە جقاکیی جێگەی دەوڵەتە نەژادپەرستەکانی جاران کە دەوڵەتی نەتەوەییان پێدەگوترا، گرتووەتەوە. دیارە لێرەو لەوێ، بەتایبەتیی لە جیهانی عەرەبیی، ئیسلامیی، هەندێ وڵاتی ئەفریقا، ئاسیا و رۆژهەڵاتی ناویندا، ئەم جۆرە فاشیزمەی دەوڵەتی نەتەوەیی، هێشتا ماوە. دەوڵەتی نەژادیی تورکیا، دەوڵەتی نەژادیی –عوروبیی عێراق و

سوریا، هەرسێکیان کەم تا زۆر، سەریان لە کوانووەکانی فاشیزمەوە، دەرهەق بەگەلی کورد دەرهێنا. دیارە، فاشیزمی تورکیی لە تورکیا و فاشیزمی عوروبیی لە عێراق، ئەم سەرمەشقەیان بە تەواویی دژی ئیرادەی سیاسیی گەلی کورد و کێشە سیاسییەکەی، بە ئەنجام گەیاند. لە عێراقدا، هەرچەندە فاشیزمی عەرەبیی و ناسیۆنالیزمی عەرەبیی و تا رادەیەکیش پانعەرەبیزم، رۆڵی بەرچاویان لە کەمپەینەکانی ئەنفال و ژاربارانکردنی شارۆچکەو گوندەکانی کوردستاندا هەبوو، بەڵام بەشێکی بەرچاو لەم وەحشییەتەی عوروبە و ناسیۆنالیزمی عەرەبیی-بەعثیی، بەرتەکی فاشیزمی کوردایەتیی و عەمالەتی کوردایەتیی بوو(ئەوکات بە ئێرانی شاهەنشاهیی و ئێرانی ئیسلامیی-شیعیی).

بەچوونەک هەیە لەسەر پەیوەندیی هەیمەنەت(هەژموونگەریی) و فاشیزم، بەناوی موسۆلینی(Mussolini)ەوە، بە هەڵە و بە سایبەریی تەمارکراوە. بەچوونەکە بە ئارگیومەنتی کۆمەڵێ ئیکۆنۆمیستی فاشییەکان دەگۆڕێتەوە و پەیوەندیی بە موسۆلینییەوە نییە. بەچوونە نەزانراوە ئابوورییەکە دەڵێ” دروستتر و گونجاوترە بە فاشیزم بگوترێ کۆرپۆتیزم Corporatism، لە کاتێکدا، فاشیزم، تێکهەڵکێشییەکە لە نێوان دەوڵەت و کۆمپانیا زەبەلاحەکاندا”. ئەم دەخی کۆرپۆتیزمەی کوردایەتیی، ئەگەر بە هەلومەرجە سیاسیی و ئابوورییەکەی هەرێم، بەراوردی بکەیت، سەد لە سەد، ئەو فاشیزمە ئابوورییەی کوردایەتیی و ئەو ناسیۆنالیزمە نەژادییەی دەوڵەتی کوردییە کە زۆرجار جەختم لێکردووەتەوە. کۆمەڵێ چەتە و مافیای سەردەمی تەمەڕودی شاخ کە ناویان ناوە شەڕش و قسەی قەڕی کوردایەتیی، تەواوی جومگە سیاسیی، ئابووریی و دیپلۆماسییەکانی ئەو حکومەتە جەردەییەی هەرێمی کوردستانیان قۆرغ کردووە و لە نێوان دوو حیزبی میلیشیایی و چەتەگەرییدا، وەکو برا گەورە و برا بچووک، بەشیان کردووە. ئەم کۆرپۆتیزمەی پارتیی و یەکێتیی، ئەم کۆرپۆتیزمەی عەصابە نەتەوەیی و میلیشیاکانی کوردایەتیی،لە هەموو دونیای لیبراڵیزم و ئابووریی سەرمایەدارییدا وێنەی لە دەندایەتیی و بێئەخلاقیی(نامەرائیی)دا نییە. بەلێبری دانانی ماتماتیکییش بێت، کۆرپۆتیزمی دەوڵەتی کوردیی و فاشیزمی کوردایەتیی، هاوواتا، هاوکار و مانیفێستی یەکترن.

فاشیزمی کوردایەتیی، لەسەر کۆنسێپتگیریی(conceptualise) دەوڵەتی نەتەوەیی(نەیشن ستەیت) بە دروشمە بریقەدارەکانی resplendently و بە بەنجە ئیستیحمارییە کولتووریی و سیاسییەکانی، بەناوی خاکی

باووباپیرانی کوردەوە (Kurdish Fatherland)، شەرعییەتی مافیایی و میلیشیایی خۆی لەو هەموو حەماقەت، ئیستیحمارییە سیاسیی و کولتوورییە وەرگرتووە. لەرەشەوە، کە پرۆتیزمەکی زۆر وەحشیانەی بەسەر ژیان و گوزەرانی خەڵکی کوردستاندا سەپاندووە. لە بەرامبەردا، هەشتا دەیان نووسەر و ئەوە دەعبایانەی پێیان دەگوترێ "ڕەشنبیر" ، بێشەرمانە و جاهیلانە، غازاتی ئەوە بەردەدەن کە "دەوڵەتی کوردیی، خەونی هەموو کوردێکە، یان خەونی هەموو خەڵکی کوردستانە"! ئەم نەتەوە ئۆرگانییە Organic nation، ئەم ڕۆحە سیاسییە political ethos، ئەم خورافاتە ئایدیۆلۆژییە و ئەم نەشئە ناسیۆنالیستییە، بۆ ئاسمانی فەنتازیا نەژادییەکانیاندا، باڵیان پێدەگرێت و ئەوەندە بەرز دەبنەوە کە هیچ جیاوازییەک نابینن و هیچ بەربەستێک، بەر بە خولیای حەزە ئایدیۆلۆژییەکانی ئەوان ناگرێت. لەبەرەوەیە کە سەرییان بە فاشیزم گەرم دەبێت و ئازادیی و رای پێچەوانە،لای ئەم جۆرە ناسیۆنالیست و فاشیستانە، لای ئەم ئەکادیمیستە نەتەوەیی و ئەم ڕەشنبیرە ڕەیعییانە، مانایەکی نامێنێتەوە.

ئەم نەتەوە ئۆرگانییە، لە زمانی مایکڵ مان(Mann) ەوە لە کتێبەکەیدا(فاشیستەکان- Fascists) کە ئەو بە سەسێیلەجیای فاشیزم ناوی دەبات، پێیوایە کە چوار سەرچاوەی سەرەکیی لە دەسەڵاتی کۆمەڵایەتیی (Social power) لە ناو جڤاکە مرۆییەکاندا، کایە (ئایدیۆلۆژیی، ئابووریی، عەسکەریی و سیاسیی)ەکان لەخۆدەگرن. هەروەها باوەڕی وایە بۆ ئەوەی فاشیزمی ئابووریی لە کۆمەڵگەدا جێکەوت بکەیت، پێویستت بەو چوار دەسەڵاتە کۆمەڵایەتییە دەبێت. بەتایبەتتریش کایەی ئایدیۆلۆژیی لەرێگەی کۆنترۆڵکردنی سیستەمی پەروەردەوە، کۆنترۆڵی تەواوی بەرهەمهێنان ،بازاڕ و بژێویی، وەکو کایەی ئابووریی، کۆنترۆڵی دەسگا عەسکەریی و ئەمنییەکان و دواهەمینیش وەکو کایەی سیاسیی، کۆنترۆڵی ئینستیتیوتە سیاسیی و دیپلۆماسییە لۆکاڵیی و ناوچەییەکان، دەگرێتەوە(Mann, 2004,pp5-9). ئەم کتێبە لە زانکۆی کامبریج، چاپکراوە، خوێنەر، بەئاسانیی لە نێتەوە، پێیدەگات.

باوەڕ ناکەم، فاشیزمی کوردایەتیی، هەر چوار کایەکەی لە فاشیزمەکەی موسۆلینی، باشتر کۆنترۆڵ نەکردبێت. لەهەمووشیان مەترسیدارتر، فاشیزمە ئابوورییە چەتەگەرییەکەی کوردایەتیی و فاشیزمە ئابوورییە قاچاغەکەیەتی کە کۆمەڵانی خەڵکی کوردستانی پێ تەعذیب دەدات و مرۆڤی کوردی هێناوەتە ئاستێکی ئەوەندە نزمەوە کە

دەبێت چاوی لەدەست و مەکرەمەی قائیدە دز و فاشیستەکانی کوردایەتیی بێت.مرۆڤی کورد، دەبێ چاوی لەوە بێت مەرحەمەتی پێبکەن و موچەی سێ چوار مانگ پێشتری ، بۆ یەک لەسەر سێی موچەکەی خۆی، بۆ دابین بکەن. بۆ ئەوەی باسەکە بۆ سەرەدەو مەغزای ئەم وتارەوە گرێ بدەینەوە، باس لە مەبی نوخبەی فاشیستەکانی کورد، لە مەبی نەتەوەپەرستەکانی کورد و ئەو ئەکادیمیستە نەژادپەرست و فاشیستانە دەکەم کە وێڕای ئەوەی لەگەڵ دەسەڵاتە حیزبیی و شێخنشینییەکەی پارتییدا ناکۆکن، بەڵام بەهۆی جەهل و حەماقەتەوە بێت، یان بەهۆی بەرژەوەندیی و بەیعەتدانەوە بێت، هەموو ئۆتۆمبیلە سیاسیی و فیکرییەکانیان، مەکینەکەی مەسعود بارزانییان لەسەرە و تەنیا بەدییەکەیان جیاوازە.

لەسەر ئەرضی واقیعیش، هەموویان خزمەت بە فاشیزمی کوردایەتیی دەکەن. راستییەکەی مەنتاڵیتیی و تێگەیشتنی بارزانیی بۆ دەوڵەتی کوردیی، دروستترە تا ئەم ئەکادیمیستە هەزیلە ئەپۆزیسیۆنانە، چونکە لای کەم بارزانیی و پارتیی دەزانن چۆن بیزنس بەم کارتە نەتەوەییانەوە بکەن؟ دەزانن، کەپرەتیزمی کوردایەتیی و موشتەقاتەکانی(ریفراندەم و دەوڵەتی کوردیی) چۆن بەگەڕ بخەن بۆ ئەوەی سالانە چەندین ملیارد دۆلار قازانج بکەن ؟ هەروەها، دەشزانن چۆن هەلەکەسەما (بەزمانی شەعبیی) بەم ئەکادیمیستە ئەکت ناسیۆنالیست و مەغز فاشیستانە بکەن؟ ئەم بەراوردکارییە لەنێوان دەعباکانی" رۆشنبیران"ی کوردستانی عێراق(بەوانەی هەندەرانیشەوە) و صالیح موسلیم، لە کوردستانی سوریا دەکەم.

بێشک لەم نەدیی بەدییەی ئەکادیمیست و نوخبانەی هەرێم، بێشک لەم ناسیۆنالیستە فشەکار و نوخبە پۆپۆلیستانە، دەتوانن بڵێن صالیح موسلیم، ئاستی خوێندەوارییەکەی زۆر نییە، ئەکادیمیی نەیخوێندووە! توێژینەوەی نەکردووە، سەر بە نەوەی کۆنە و …دەیان خەوشەکەشانی تر. فەرموون بەراوردی ئەم دوو هەڵوێستە بکەن، بەڵام کاژی ناسیۆنالیزمت فرە نەدابێت، کاژی تەقدیسکردنی نەژادی کوردت فرە نەدابێت و مەغزت بە نەخۆشیی ناسیۆنالیزم، ئالوودە بووبێت و لە ئیستیحماری کوردایەتییدا، خەت بگەوزێنیت و کەرەکەری دەوڵەتی کوردیی، بێری نەدابێتی، لەم بەراوردکارییە تێناگەیت. ئەوە وێڕای ئەوەی تۆلەرانسی فیکریی، جورئەتی سیاسیی، عەقڵانییبوون و واقیعییبوونیشی دەوێت.

سەرەتای سەپتەمبەری ٢٠١٦، صالح موسلیم لە ئەڵمانیا لە شاری Koln، لەناو ئاپۆرەیەکی گەورەی جەماوەرییدا، بە سێ زمان(کوردیی،

عەرەبیی وتورکیی) گوتاری دا. لەو وتارەدا بە ئاشکرا، بەوپەڕی شەفافییەتەوە، روو بە میدیاکان، روو بە رای گشتیی کورد و جیهان، رایگەیاند ئەوان، وەکو کوردەکانی سوریا، پرۆژەی ئینفیصاڵییان(جوداخوازیی) نییە. ئەو بە ئاشکرا و بەوپەڕی جورئەتی سیاسییەوە دەڵێن با عەرەبەکان لە ئێمە نەترسێن، ئێمە ئینفیصاڵیی نیین. هەروەها دەڵێ، ئێمە دەمانەوێ گەلی کورد و گەلانی ناوچەکەش ئازاد بن، ئێمە دەمانەوێ لە چوارچێوەی پرۆسەیەکی دیمۆکراتییدا، هەموومان ئازاد بین. ئێمە داکۆکیی لە مافی مرۆڤ دەکەین و داوای برایەتیی گەلان و پێکەوەژیان دەکەین. ناوەڕۆکی قسەکانی بەهەر سێ زمانەکە، یەکجۆر بوو. بە پێچەوانەی میدیای فاشیزمی کوردایەتییەوە، هەمیشە کۆنتەکستە کوردییەکان، لە تەرجەمەی زمانە بیانییەکان، جودان. بە عەوامی کورد شتێک دەڵێن و بە میدیا ئیقلیمیی و جیهانییەکانیش شتێکی تر دەڵێن.

بەو حوکمەی لەسەر ناسیۆنالیزمی کوردیی و دەوڵەتی کوردیی، زۆر دەنووسم، گەنجێک، دێڕێکی بەم نووسیبوو، بەمشێوەیە" دیارە ئەوانەی بەردەوام دەڵێن، دەوڵەتی کوردیی خۆی هەموو کوردەکە، ئێمە بە غەیرە کورد دەزانن!". ئەگەر بەیت باکگراوندە فیکریی، مەعریفیی، ئینسانیی و سیاسییەکەی پشت ئەو رستەیە بخوێننەوە، ئەوکات تێدەگەن، بۆچی دەڵێم هەموو ئەوانەی لەگەڵ ئەو دەربڕینەدان" دەوڵەتی کوردیی، خۆی هەموو کوردەکە"، جۆرێک لە فاشیزمی جەهل و حەماقەتی سیاسییان تێدایە؟ ئەوسا تێدەگەن کە بوختان ناکەم، کاتێ دەڵێم، سەرەڕای ئەوەی بەشی هەرە زۆری ئەم ئەکادیمیست و نوخبانەی نەیاری دەسەڵاتی پارتیین، بەڵام هەموویان هەمان مەغز و هەمان مەکینەی مەسعودبارزانییان لەسەرە و هەموویان لە ژێر زەبرە سیاسیی، کولتووریی و ئایدیۆلۆژییەکانی دەوڵەتی کوردیی و ریفراندۆمی ساختە و بیزنسی چەتەگەریی(ئابووریی سەربەخۆ)دا، بە قولانج جیاوازتر لە کادیرە موحەسەنەکانی پارتیی، بیر ناکەنەوە.

ئێستا با بە مەغزای پشت ئەم رستەیە(ئێمە بە غەیرە کورد، دەزانن) بگەڕێینەوە! کاتێ ئەم جۆرە نوخبانە ، نەکاوی کوردایەتیی زۆر دەخەن ، بەردەوام غازاتی ئەوە بەر دەدەن و دەڵێن" دەوڵەتی کوردیی خۆی هەموو خەڵکی کوردستانە". ئایا چەند لەگەڵ واقیعی سیاسیی و جیۆگرافیای کوردستان و ژمارەی کوردیشدا یەک دەگرێتەوە؟ ئەگەر لە کوردستانی عێراقەوە، سەیری بکەین، دەیان هەزار، بگرە صەدان هەزار کەس، لە چەشنی کامیار سابیر نابینن کە جێت بە دەوڵەتی کوردیی رادەکێشن و قەشمەریی بە ناسیۆنالیزمی نەوت و سەگوەڕی ریفڕاندۆم و

هەموو ئیستیحماریەکانی کوردایەتیی دەکەن؟ نیو میلیۆن گەنج نابینن کە هەموو خوزیعبەلاتەکانی کوردایەتیی، بەر نوکە شەق دەدەن! دوو میلیۆن خەڵکی هەژار و کەم دەرامەت نابینن کە هەموو “کەرەکەر”ییەکانی دەوڵەتی کوردیی، بە قوربانی ژیانێکی باشتر، ئازادتر وبەکەرامەتتر، دەکەن؟

ئەگەر لە ئاستی پارچەکانی تری کوردستانیشدا سەیری بکەیت، زۆرینەی ڕەهای کوردی کوردستانی تورکیا و سوریا، لە ئەتمۆسفیری سیاسیی و فیکریی پەکەکەدایە و ئەوانیش بەئاشکرا دەوڵەتی نەتەوەییان بەر نەفرەت داوە، بە دەوڵەتی دزەکانی کوردایەتییشەوە(دەوڵەتی کوردیی). کوردەکانی سوریا، جگە لە ژمارەیەکی زۆر کەم نەبێت کە مورتەزیقەی موئەسەسەی کوردایەتیی هەرێمن، بە شەفافیی و بە عەقڵانییەوە، نەفرەتیان لە دەوڵەتی کوردیی و ئیستیحماریەکانی کردووە. لە کوردستانی تورکیاشدا، بەهۆی هەژموونی فیکریی و سیاسیی پەکەکەوە، میز بە دەوڵەتی کوردیی و بەو عەقڵە نەخۆشە ناسیۆنالیستییە نەژادییەدا دەکەن کە نوخبە مەبەکانی کوردستانی عێراق(بەوانەی تاراوگەشەوە)، قیڕەقیڕەی بۆ دەکەن، یان گلەیی لە بارزانیی دەکەن کە گاڵتەیان لەگەڵدا دەکات و بەجدیی، هەوڵ بۆ دەوڵەت دروستکردن! نادات.

کاتێ حەماس و حەماوەی کوردایەتیی، جڵەوت شل بکات و هەروا بە ئاسانیی بەسەر زارتدا بێت و بەڵێی دەوڵەتی کوردیی خەونی هەموو کوردێکە، وەکو داتا وئامار، بە ژمارە و بە جیۆگرافیای کوردستانەکانیش بێت، هەڵگرانی ئەم نەخۆشییە نەژادییە و ئەم ڤایرۆسی نەتەوەپەرستییە، نەک هەر بەدرە دەکەونەوە، بەڵکو ڕێک دەکەونە خانەی فاشیزم و راسیزمەوە. فاشیستن، چونکە بەهۆی کۆپەی ئایدیۆلۆژیای ناسیۆنالیزمەوە، بەرچاویان ڕەش بووە، عەقڵیان ئیستیحمار بووە، لەخۆیانەوە درە بەناوی هەموو کوردەوە دەکەن یان زۆرینەی گەلی کورد، دەخەنە خانەی بیرکردنەوە نەخۆشەکانی خۆیانەوە. راسیستیشن، چونکە ئەم هەڵاواردنە گەورەیە، ئەم فەضیڵەتە سیاسییە نەخۆشە بەسەر زۆرینەدا دەسەپێنن و رای زۆرینەی کوردیش، ڕەت دەکەنەوە.

جا کاتێ بارزانیی و حیزبەکەی کە کاسبێکی زۆر باشن و مانگانە، میلیارد دۆلارەکانیان، بەهۆی کەرایەتیی ئەوانەی باوەڕیان بە دەوڵەتی نەژادیی کوردیی هەیە، زۆرو زۆرتر دەبن، زۆر بەکارامەیی ئەم کارتە نەتەوەییە پووچانە، تەوظیف دەکەن. دوو مەتر لەولاترەوە، ئەو حەماسە ئایدیۆلۆژییە و ئەو مەتیفە تیجاڕییەی دەڵێ ” لەسەر

دوو مەتری کوردستانیش بێت، دەوڵەت رادەگەیەنم” هیچ جیاوازییەکی لەگەڵ ئەو ئەکادیمیستانەدا نییە کە لە زانکۆکانی رۆژئاوا خوێندوویانە، بەڵام لەسەر شاشەی تەلەفزیۆنە کوردییەکانەوە، دەمارە نەژادییەکانی ملیان رەپ رەپ دەبێت و دەڵێن دەوڵەتی کوردیی خەونی هەموو کوردێکە بەڵام بەم میشەد و بەم میکانیزمانە نا. جا ئەوانەی زوو دەیانگوت لە سەرگەڵوو و بەرگەڵوو دەوڵەتی کوردیی رادەگەیەنین، یان ئەو بارزانییەی وەهمی بەوە هەیە کە ببێ بە والیی ئاییندەی ویلایەتی موصڵ و بە پرۆسەی لکاندنەوە (annexation)، بگەڕێنەوە سەر تورکیای عوظما و ویلایەتێکی نەوتییش، رادەستی ئەم والییە بکرێ، هیچ جیاوازییەکیان نییە. هەروەها هەردوولایشیان جیاوازییان لەگەڵ ئەو ئەکادیمیست و نوخبە نەژادییانەدا نییە کەلەسەر شاشەی تەلەفزیۆنەکان و میدیاکانەوە هاتوهاواری ئەوە دەکەن کە دەوڵەتی کوردیی خەونی هەموو کوردێکە، وا بە ڕێوەیە و دەبێ خەباتی بۆ بکەین.

لە کۆتاییدا، ئەم نوخبە فاشیستانەی بە نەزانیی و بەهۆکاری فاشیزمی جەهلەوە بێت یان بەهۆی حەماقەتە سیاسیی و فیکرییەکانیانەوە بێت کە دەڵێن دەوڵەتی کوردیی، ئێستا کاتیەتی، بارزانیی پیاوی ئەوە نییە کە دەوڵەت دروست بکات، یان بارزانیی توشی یەئسی کردوون لەوەی کە لە عێراق جیانابێتەوە! یاخود ئاو بە ئاشەکەی پارتییدا دەکەن و دەڵێن دەوڵەتی کوردیی خەونی هەموو کوردێکە، وێڕای ئەوەی چینە لە فاشیزمی سیاسیی و راسیزمی نەژادییدا دەکەن، راستەوخۆ و ناڕاستەوخۆش، هەموویان “جوندی”ی شەتڕەنجەکەی سەر مێزەکەی بارزانیین. هەموو ئەمجۆرە نوخبانەش، کاتێ لەگەڵ ئەو بەرچاوڕۆشنییەی صاڵیح موسلیم لەگەڵ جەرائەتە سیاسیی و عەقڵانییەتەکانی ئەو و حیزبەکەیدا بەراورد دەکەیت، ئەوسا تێدەگەیت، بۆچی مرۆڤی ناسیۆنالیست(بەتایبەت لە هەرێمی کوردستان و تاراوگە)، بەئاسانیی بەرەو فاشیزم دەڕوات، ئەوسا باشتر تێدەگەیت ئەم خەراباتی کوردایەتییە، ئەم ئەکادیمستە ئینفیصاڵییانەی کورد، ئەم نوخبە نەژادییانەی کوردایەتیی، چەند قەڕنی تریان دەوێت تا بە عەقڵانییەت و بیرکردنەوە واقیعیی و مرۆییەکانی صاڵیح موسلیم بگەن؟

ئێوارە وەك من و تۆ ! …

ئەرسەلان مەحمود

ئێوارە،
رژانی تاریکی پەرداخی ئینکارییە،
لەنەهاتەکی تردا !!
—
ئێوارە،
جگە لەکەن بوونی ڕۆژەکی نوێ،
شتەکی دی نیە لە ئێسادا !
—
ئێوارە،
چۆن دەبێ بەو هەموو جوانییەوە،
بەرەو تاریکی بڕواو، لە باوەش شەودا
بخەوێ !!
—
ئێوارە،
روتبوونەوەی ڕۆژەکی ترە،
لەڕۆناکی !!
—
ئێوارە،
سەرئاوکەوتنی ڕۆژەکی ترە، لەدەریایی
بێ تەییدا !
—
ئێوارە،
پژانی هەنارەکی ترە، لە باخچەی
بێ تەییدا !!
—
ئێوارە،
هەڵوەرینی هەنجیرەك عومرە،
لەبەژنی دنیا !!
—
ئێوارە،
خواردنەوەی کەفی سەر گڵاسەك شینە،
بەلێوی ڕەش !!

—

ئێوارە،

سكوتێك ڕۆشنا ییە، لەچاوەڕوانی

نەها تێكی تری تۆدا !!

—

ئێوارە،

پیاسەیەك ل□ نا تەواوییە،

بەبێ تۆ !!

—

ئێوارە،

نێوانی ڕۆژو شەو نیە، بەدحاڵیبوونە،

وەك نێوانی من و تۆ، بەیەكەوە نایەن،

بەیەكەوە نابن !!

ڕۆژنامەگەریی چوار پارتی كوردستانی (١٩٧٥-١٩٩٣) ... ئیسماعیل تەنیا-هانۆڤەر

یەكێتی نیشتیمانیی كوردستان، پارتی دیموكراتی كوردستان، حزبی دیموكراتی كوردستان- ئێران، پارتی كرێكارانی كوردستان، ئەم چوار حزبەی سێ پارچەی كوردستان، لە گەشەپێدان و دەوڵەمەند كردنی كاروانی ڕۆژنامەگەریی كوردیدا، ڕۆڵێكی كاریگەریان هەبووە، بەتایبەتیش لە فەترە زەمەنی ساڵانی(١٩٧٥-١٩٩٣)دا. لەم هەموو پارت و ڕێكخراوە سیاسییانەی سەر گۆڕەپانی خەباتی سیاسیی و چەكداری كوردستاندا، بۆیە ئەم چوار حزبەمان هەڵبژاردووە، چونكە:-

— لەڕووی بنكەی جەماوەرییەوە،ئەندام و لایەنگرو هەواداری زۆریان هەبووەو هەیە. جگە لەمەش، لە بواری چالاكی سیاسیی و كاری پێشمەرگایەتیدا، □□□□ی كاریگەریان هەبووە لە تۆقاندن و زەبر وەشاندن لە ڕژێمە داگیركر□كانی كوردستاندا و-هەندێك جار- ناچاركردنیان كە دان بە داخوازییە ڕەواكانی نەتەوەكەماندا بنێن- ئەگەر بۆ كاتێكی كەم و تاكتیكیش بوو بێت-.

– لەڕووی سیاسییەوەش، بەهۆی ئەم حزبانەوە، کێشەی ڕەوای کورد(بەتایبەتیش لەدەرەوە)، زۆرتر ئاشنای شەقامی ئەورووپی کراوەو هاریکاری و سۆزی ئەوانی بۆ ڕەوابوونی کێشەکە، دەستەبەر کردووە.

– ڕێبەرە پلە یەکەکانی ئەم حزبانە بوونەتە ناسنامەیەک بۆ نەتەوەکەمان و بەهۆی ئەوانەوە کێشەکە زۆرتر ناسێندراوە.کەم بێگانە هەیە – ئەگەر سەرەداوێکی لەگەڵ سیاسەت و خوێندنەوە هەبووبێت- ، ناوی تاڵەبانی و بارزانی و ئەجەلان و قاسملوی نەبیستبێت.

– هەتا ئەمڕۆشی لەگەڵدا بێت، هەر ئەوان گۆڕەپانەکەیان کۆنترۆڵ کردووە، جا چ بە ڕێگای هەڵبژاردنەوە بێت، نموونەی باشووری کوردستان، یان بنکە فراوانی جەماوەرەکەیان وەک ئەوەی باکور و ڕۆژهەڵات.

کە تەنها ناوی ئەم چوار حزبە دێنین، وەنەبێت ڕێزی حزب و ڕێکخراوە سیاسییەکانی تر لە خەباتی چەکداریدا،نادیدە بگرین، بەڵکو تەنها ئەوانە وەک نموونە وەرگیراون، لەبەر ئەم هۆکارانەی کە ئاماژەمان پێکردوون. ئەم چوار حزبە وەنەبێت تەنها ئەم ناوونیشانە ڕۆژنامەگەرییانەیان بڵاوکردبێتەوە، کە ئێمە لەخوارەوە باسیان دەکەین...نا، زۆر ناوونیشانی تریشیان دەرکردووە،بەڵام ڕاستەوخۆ ناوی ئەوانی لەسەر نییە. ئێمە تەنها ئەوانەمان هەڵبژاردوون کە ڕاستەوخۆ ناوی ئەوانی لەسەرە، یان ئەوان خاوەنی ڕاستەقینەی بە ئەملاو ئەولای بوون...دەنا؛ هەر یەکێک لەم چوار حزبە ناوهاتییە بگری، چەندین ڕێکخراوی پیشەیی وابەستە بەخۆیان هەیە،نموونەی؛ ئافرەتان(ژنان)، قوتابیان(خوێندکاران)، مامۆستایان، هونەرمەندان، مافناسان، ....تاد.ڕاستە ئەم ڕێکخراوانە بانگەشەی سەربەخۆبوون دەکەن و ناوی حزبەکانیان لەسەر بڵاوکراوەکانیاندا،نانووسن، وەلێ لەمیانەی بابەت و هەڵوێست و وتارەکانیاندا، ڕاستییەکان، ڕوونتر دەبنەوە. یان لەم کاتانەی کە حزبەکانیان بە قۆناغێکی سەخت و ناسک و چارەنووسسازدا تێدەپەڕن، ئەم ڕێکخراوانە، بە سەرمینەوە، خۆیان لە حزبەکانیان بەخاوەن دەکەن.

یەکێتی نیشتیمانیی کوردستان

لە ڕێکەوتی ٢٢/٥/١٩٧٥، هەر یەکە لە مام جەلال و د.فوئاد مەعسوم و عەبدولڕەزاق عەزیزو عادل موراد، لەشاری (دیمەشق)دا، کۆبوونەتەوەو ڕێکخراوی(یەکێتیی نیشتیمانیی کوردستان)یان، دامەزراندووە.یەکەمین بەیانی فەرمی راگەیاندنی دامەزراندنیان لە ١/٦/١٩٧٥دا، بڵاوکردۆتەوە. پاش ئەوەی (کۆمەڵەی مارکسی-لینینی کوردستان) و (بزووتنەوەی سۆسیالیستی دیموکراتی کوردستان)، پەیوەندی بە (یەکێتی) تازە دامەزراو دەکەن، ئەم ڕێکخراوە دەبێتە

نیمچە بەرەیەک. تا بەستنی یەکەم کۆنگرە لەساڵی١٩٩٢ دا، وەک ڕێکخراوێکی نیمچە بەرەیی بیروڕا جیاواز،خەباتی کردووە.پاش ئەم کۆنگرەیە، بۆتە یەک ڕێکخراوی سیاسی خاوەن یەک بەرنامەو ئایدۆلۆژیاو پەیڕەوو پرۆگرام. تا ئێستاکە سێ کۆنگرەی بەستووە. لە هەڵگیرساندنەوەی شۆڕشی نوێدا، ڕۆڵێکی کاریگەرو بەرچاوی هەبووە.باوەڕی بە سۆسیال دیموکرات و عەدالەتی کۆمەڵایەتی هەیە، لەم پێناوەشدا درێژە بە خەبات دەدات.

لەڕووی کاری ڕۆژنامەگەری□وە، (ئەلشەرارە)، یەکەم بڵاوکراوەی ئەم ڕێکخراوەیە. ئۆرگانی ناوەندی ئەم ڕێکخراوە بووە. یەکەم ژمارەی لە تشرینی دووەمی١٩٧٥ دا، بەزمانی عەرەبی، لە دیمەشق دەرچووە. یەکێتی، تا کۆتایی ساڵی ١٩٩٢،(٤٦) گۆڤار و ڕۆژنامەو بڵاوکراوەی بە زمانەکانی؛ کوردی،عەرەبی،ئینگلیزی،هۆڵەندی،ئەڵمانی، دەرکردووە.دوا بڵاوکراوەی ڕۆژنامەی(ئەلئیتحاد)ە. ئەم بڵاوکراوانە، (٣٠)یان بەزمانی کوردی، (٩) بە عەرەبی، (٤) بە ئینگلیزی، (٢) بە هۆڵەندی، (١) بە ئەڵمانی بووینە. یازدە دانەیان لەساڵانی١٩٩١ و١٩٩٢ دا،دەرچووینە. ڕیزبەندی بڵاوکراوەکانی یەکێتی بە پێی کات، بەم شێوەیەیە؛ (ئەلشەرارە ١٩٧٥، ڕێبازی نوێ ١٩٧٦،دەنگی یەکێتی١٩٧٦ ، زی سپارک ١٩٧٧، بەلاغی عەسکەری ١٩٧٧،ئاڵای شۆڕش ١٩٧٧، لێتینسەلە ١٩٧٧،کۆمەڵە١٩٧٨ ، ڕاپەڕین- سوید ١٩٧٨، کۆمەڵە- ئەوروپا ١٩٧٨، هەواڵنامەی کوردستانی عێراق ١٩٧٨، ئاڵا-ئەمەریکا١٩٧٩ ، دێر فونکە-ئەڵمانیا ١٩٧٩،هەواڵنامەی کوردستان لە ڕۆژنامەکانی ئەوروپادا- ئەوروپا ١٩٨٠، ئەلخەلیج- کوێت١٩٨٠ ،ئەلخەنادق ١٩٨٠ ، ب□زووتنەوە ١٩٨٠، دەڤۆنک ئوت کوردستان- هۆڵەندا١٩٨١، سۆسیالیست ١٩٨١، پێشمەرگە ١٩٨٢، سەوت ئەلئسبوع١٩٨٢ ، راپەڕین ١٩٨٢،ئەلئیتحاد-سوریا .هۆڵەندا١٩٨٢، کۆسار١٩٨٣، کوردایەتی ١٩٨٣، سەنگەر١٩٨٣ ، هەڵوێست ١٩٨٣،کیفاح ئەلئەنسار-ئەوروپا ١٩٨٣، دەنگی شۆڕشی عێراق ١٩٨٣، زی تۆرخ- ئەمەریکا ١٩٨٤، ڕۆشنبیری ١٩٨٤،ڕزگاری ١٩٨٥، ئەرکی نوێ- سوید ١٩٨٧،زی کوردستان فۆکوس- بەریتانیا١٩٨٩ ، ئەستێرەی کوردستان- ئەمەریکا١٩٨٩ ، بابەگوڕگو١٩٩١ ،س□رهلدان ١٩٩١، پەیامی نوێ ١٩٩١، بابەگوڕگوڕ کەرکوک ١٩٩١، ئەلئیعتسام١٩٩١ ، کوردستانی نوێ ١٩٩٢، ئەلئیتحاد-دهۆک ١٩٩٢، سیاسەتی دەولی ١٩٩٢، پەرلەمان- دهۆک ١٩٩٢،کوردستان تایمز١٩٩٢ ، ئەلئیتحاد- هەولێر ١٩٩٢).

پارتی دیموکراتی کوردستان

پارتی دیموکراتی کوردستان-عێراق، لە ڕێکەوتی ١٦/٨/١٩٤٦،لەشاری بەغدا، لە ئەنجامی یەکگرتنی سێ ئاڕاستەی جیاواز(چەند سەرۆک

عەشیرەتێکی خەباتگێڕ، کۆمەڵێک سیاسەتمەدارو ڕووناکبیری ناسیۆنالیست، چەند سەرکردەو ڕووناکبیرێکی هەڵگری بیروباوەڕی مارکسی و سۆسیالیستی)، لە کۆنگرەیەکدا،دامەزراندنی خۆی ڕاگەیاند.خاوەنی شۆڕشی ئەیلول(١٩٦١-١٩٧٥)ە. یەکێکە لە لایەنە کاریگەرەکانی شۆڕشی نوێی گەلەکەمان (١٩٧٦-١٩٩١).تا ئێستاکە سێزدە کۆنگرەی بەستووە.

لەڕووی ڕاگەیاندنەوە، جگە لە ئێستگەکەیان(دەنگی کوردستانی عێراق)، کۆمەڵێک گۆڤارو ڕۆژنامەو بڵاوکراوەی هەمە چەشنی بڵاوکردۆتەوە. یەکەم بڵاوکراوەی (پارتی)، ڕزگاری بووە.(ڕزگاری)، ئۆرگانی ناوەندی پارتی دیموکراتی کورد – پاشان کوردستان-ە.یەکەم ژمارەی لە ئەیلولی١٩٤٦ دا، دەرچووە.یەکەم بڵاوکراوەی ئەم فەترە زەمەنیەی کە ئێمە باسی لێوە دەکەین(١٩٧٥-١٩٩٣)،(زەزک)ە. زەزک، بڵاوکراوەیەکی هەواڵی وەرزیی بوو، لقی ئەوروپای پارتی دیموکراتی کوردستان لە ئەڵمانیا بە زمانی عەرەبی،دەریکردووە. ژمارە شەشی دەکەوێتە ئەم فەترەیەی کە ئێمە لەسەری دەدوێین.ژمارە شەش لە شوباتی ١٩٧٦دا، بە چوار لاپەڕە دەرچووە.ئەمە یەکەمین بڵاوکراوەی پارتییە لە شۆڕشی گوڕاندا. دوای زەزک، رۆژنامەی (خەبات) دێت. ژمارە (٥٢٦)ی خەبات – کە دەبوو لەسەری بنووسرابایە ژمارە ٥٢٨-، لە ١/٧/١٩٧٦دا،دەرچووە. شایانی گوتنە؛ ژمارە(٥٢٧)، دوا ژمارەی خەبات بووە کە لەدوا ڕۆژەکانی شۆڕشی ئەیلول لە١٩٧٥ دا،دەرچووە.

پارتی دیموکراتی کوردستان، لەسەرەتای شۆڕشی نوێوە تا کۆتایی ساڵی ١٩٩٢، (٢٣) بڵاوکراوەی دەرکردووە، کە دەتوانین بەم شێوەیە پۆلینیان بکەین؛ (زەزک- ئەڵمانیا ١٩٧٦، خەبات ١٩٧٦، صدا خەبات- ئەوروپا١٩٧٦ ، پێشمەرگە- بەزمانی ئینگلیزی- ئەوروپا ١٩٧٧،زاگرۆس- ئەمەریکا ١٩٧٨، ئەخبار کوردستان ١٩٨٠ – لە دوو چاپی جیاوازی کوردی و عەرەبی-،سەفین١٩٨٠ ، مەتین١٩٨١ ، ولات-ئەوروپا ١٩٨٢، گۆڤاری شەهیدانی کوردستان ١٩٨٢، صدا کوردستان -لوبنان ١٩٨٣، دەنگی کوردستان ١٩٨٣، بابە گوڕگوڕ ١٩٨٤، ڕزگاری- ئێران ١٩٨٤، ئەزمە ١٩٨٥، کوردستان تودەی- ئەمەریکا ١٩٨٧، ئەخبار مەتین ١٩٨٨، ئەلئەنسات- دهۆک ١٩٩١، ئەلئەنسات- ئاکرێ ١٩٩١، سەرەدان ١٩٩١، دەروازە ١٩٩٢، سپێدە- ئێران ١٩٩٢، مەهاباد-سلێمانی-؟-). بڵاوکراوەکانی پارتی بە زمانەکانی؛ کوردی و عەرەبی و ئینگلیزی بووینە. لەم (٢٣) دانەیەدا؛ (٨)یان لە دەرەوەی کوردستاندا دەرچووینە. هەروەها (٥) دانەشیان لە ساڵەکانی ١٩٩١ و١٩٩٢ دا،دەرچووینە.

حزبی دیموکراتی کوردستان-ئێران

لە ڕێکەوتی ١٦/٨/١٩٤٥، بە ڕێبەرایەتی پێشەوا (قازی محەمەد)، لە شاری مەهاباد، دامەزراوە. خاوەن دیدگاو ئایدۆلۆژی نەتەوەیی، دیموکراتە. چەندین جار کەرت بوون و لەکترازان، لە ڕیزەکانیدا، ڕوویداوە. یەکەم کاری ڕۆژنامەگەریی ئەم حزبە، ڕۆژنامەی (کوردستان) بووە. کوردستان؛ ئۆرگانی ناوەندی حزبی دیموکراتی کوردستان-ئێرانە. یەکەم ژمارەی لە ١١/١/١٩٤٦، لە شاری مەهاباد، دەرچووە.
یەکەم بڵاوکراوەی ئەم حزبە لەنێوان (١٩٧٥-١٩٩٣)دا، بریتییە لەم (کوردستان)ەی کە لە مانگی تشرینی یەکەمی ١٩٧٥، لە بەیروت دەرچووە.
کوردستان لە (١٩٧١-١٩٧٥) لە بەغدا دەرچووە. پاش ئەوەی کە ڕێبەرانی ئەم حزبە ئامادە نابن بچنە ژێر باری داخوازییەکانی ڕژێمی بەعس، کوردستان لە بەغدا دادەخرێ و چیتر بڵاو نابێتەوە. کەریم حسامی، لەم بارەیەوە، لە کتێبی؛ (لە بیرەوەرییەکانم ١٩٧٥- ١٩٧٩، بەرگی پێنجەم، ستۆکهۆڵم، ١٩٩١، ل٩)دا، دەنووسێت؛ (ڕۆژی ١٥/١/١٩٧٥، لەلایەن موخابەراتەوە پێیان ڕاگەیاندین کە نابێ ڕۆژنامەی کوردستان، چاپ و بڵاوبکەینەوە. یان دەبێ دژی مەلا مستەفا بنووسن و بە عەمیلی ئەمەریکا ناوی بەرن. ئێمە پاش باس و لێکۆڵینەوە بڕیارماندا کە ڕۆژنامەکە ڕابگرین).
بەگوێرەی گێڕانەوەکەی حسامی بێت، پاش ئەوەی لە بەغدا قەدەغە دەکرێت، بڕیار دەدەن لە سوید چاپی بکەن. لەوێش ڕێک ناکەوێت. ئەمجارە بڕیار دەدەن لە ئەڵمانیا چاپی بکەن، لەوێش سەرناگرێت. بۆیە؛ دواجار دەیبەن لە بەیروت چاپی دەکەن. ئەو ژمارەیەی کە لە بەیروت دەرچووە، لە مانگی تشرینی یەکەمی١٩٧٥دا، دەرچووە. حسامی لە لاپەڕە (٦٤)ی هەمان بەرگی بیرەوەرییەکانیدا دەنووسێت؛ (خاوەن چاپخانەکە دەستی سەلاح بەدرەدین بوو، پیتی فارسی هەبوو، ڕۆژنامەو نووسراوی ڕێکخراوە ئێرانییەکانی چاپ دەکرد. کرێکارەکانی چاپخانە، میسری بوون).
بەداخەوە، کەریمی حسامی ڕوونی ناکاتەوە، ئەم ژمارەیەی کە لە بەیروت چاپ و بڵاوبۆتەوە، زنجیرەی ژمارە چەندی لەسەرە. ئێمە پاش سەیرکردن و گەڕان بەدوای سەرچاوەگەلێک لەبارەی ئەم ژمارەیەوە، هیچ ئەنجامێکمان دەستگیر نەبوو. ئاڵۆزترین ساغکردنەوە، ساغکردنەوەی ڕۆژنامەی (کوردستان)ە بە هەموو قۆناغەکانییەوە، چونکە لە کات و ساتی جیا جیا، لە شوێنی جۆر بەجۆر، بڵاو بۆتەوە. ڕۆژنامەکە، ڕۆژنامەیەکی کۆچەر بووە هەر چەند ژمارەیەکی لە شوێنێک دەرچووە. ئەوە لە مەسەلەی لێکترازانەکانیشی هەر گەڕێ، چونکە هەر لایەنەو بە هەمان ناو، درێژەی بە دەرکردنی کوردستان، داوە. ژمارەی وا هەیە لە بەغدا دەرچووە، هەمان ژمارە لە وڵاتێکی تری وەک فەڕەنسا، یان سوید، دووبارە بڵاوکراوەتەوەو ئەدرەسی ئەم وڵاتانەی

لەسەرە…من، یەک بەباری خۆم، زۆر بەدوای ئەم مەسەلەیەدا گەڕاوم، بەڵام ئەنجامەکی دروست و دڵخۆشکەرم،دەست نەکەوتووە.
حزبی دیموکرات، پاش ئەم ژمارەیە (کوردستان)ەی بەیروت، تا ساڵی (١٩٩٣)،(١٥) بڵاوکراوەی تریشی دەرکردووە، کە ئەمانەن؛ (دەنگی کورد-تاران ١٩٧٩، دەنگی کوردستان- تاران ١٩٧٩، پێشەوا-مەهاباد ١٩٧٩،زانیاری پێشمەرگە-سنە ١٩٧٩، شەهید- بانە ١٩٧٩، هەواڵەکانی کوردستان- بە زمانی فەرەنسی بووە- فەڕەنسا ١٩٨٠،یەکێتی ١٩٨١،کۆلەشین ١٩٨١،نەکەرەز ١٩٨١،ئارارات ١٩٨٢،پێنگ ١٩٨٢، ٢٦ی سەرماوەز ١٩٨٤،نووچەنامە- فەڕەنسا ١٩٨٤،بازتاب وقائیع کردستان در مطبوعات فارسی زبان- ئەوروپا ١٩٩١،کوردستان د ئێران- بە زمانی فەڕەنسی بووە- فەڕەنسا ١٩٩١). لەم (١٦) بڵاوکراوەیە، شەش دانەیان لە تاران و پاریسدا، دەرچووینە.زمانی بڵاوکراوەکان؛ کوردی،فارسی، فەڕەنسی، بووینە.زۆرترین ناوونیشان لە ساڵی ١٩٧٩دا،دەرچووینە کە ژمارەیان پێنج دانەیە.لەم ساڵەدا، ڕاپەڕینی خەڵکی ئێران لە ئارادا بوو،خەڵکی کوردستانیش توانیبوویان خۆیان، خۆیان بەڕێوە ببەن.

پارتی کرێکارانی کوردستان (پە.کا.کا)

سەرەتای سەرهەڵدانی ڕێبازو فکری ئاپۆچێتی لە ساڵی ١٩٧٦وە،دەست پێدەکات…دوو ساڵی سەرەتایی، لەژێر ناوو گرووپ و بازنەی جیا جیادا، خەباتیان کردووە.لەمە بەدواوە،بڕیار دەدەن چیتر بە پەرتەوازەیی و گرووپ گرووپ نەمێننەوە.بۆیە؛ بە ئامادەبوونی (٢٣)کەس، کە دووانیان کچ بوون، لە ڕێکەوتی ٢٧/١١/١٩٧٨، لە گوندی (فیس)ی سەر بە قەزای (لیجە)ی شاری ئامەد(دیاربەکر)، یەکەم کۆنگرە (دامەزراندن) دەبەستن و هەر لەوێش دامەزراندنی (پارتی کرێکارانی کوردستان)، ڕادەگەیەنن.لە ١٥/٨/١٩٨٤شدا،خەباتی چەکداری دەست پێدەکەن.ئەم پارتە؛ بە بەدەست هێنانی مافە زەوتکراوەکانی نەتەوەکەمان لە باکوری کوردستاندا، باوەڕیان بە فکرو ئایدۆلۆژیای (مارکسی- لینینی) هەیە. خەباتی چینایەتی و نەتەوایەتی، بە یەکەوە گرێدەدەن. لەڕووی خەباتی ڕاگەیاندنەوە، کۆمەڵێک گۆڤارو ڕۆژنامەیان دەرکردووە.یەکەم پارتی کوردینە کە بوونەتە خاوەنی کەناڵی ئاسمانی. بە دەست نیشانکردنی یەکەم بڵاوکراوەیان(گۆڤار،ڕۆژنامە)، یەکێک لە ئەندام و دامەزرێنەرە دیارەکانیان (جەمیل بایک) دەڵێت؛ (خەباتی ڕۆژنامەوانیی ئێمە بە یەکەمین کۆنفرانس لە ساڵی١٥/٧/١٩٨١ کە لە لوبنان بوو،دەست پێدەکات.لە کۆنفرانسی یەکەمدا ئەو بڕیارەمان وەرگرت کە ئێمە ڕۆژنامەی سەرخۆبوون لە ئەوروپا دەربخەین.لە ئاکامی ئەو

بەیارەدا،هەڤاڵان کاریان کرد سەرخۆبوون لە ئەوروپا دەرچوو. یەکەمین ڕۆژنامەی ئەم تەڤگەرە سەرخۆبوونە.(بڕوانە؛ حەسەن جوودی،مێژوویەک لە ئاگر،نهێنی و خۆڕاگری بزووتنەوەی ئاپۆچی،دیمانەیەک لەگەڵ جەمیل بایکدا،چاپی سێیەم،سلێمانی،٢٠١٤،ل٤٢٩). ئەو (سەرخۆبوون)ەی جەمیل بایک باسی لێوە دەکات،سەرەتا لە فۆرمی ڕۆژنامەدا بووە،دواتر بۆتە گۆڤار.ئۆرگانی کۆمیتەی ناوەندی پارتی کرێکارانی کوردستان بوو. یەکەم ژمارەی بە (٢٠) لاپەڕە، لە کانوونی دووەمی ١٩٨٢،لەشاری (کۆلن)ی ئەڵمانیا، بەزمانی کوردی(کرمانجی ژووروو-ڕێنووسی لاتینی)و تورکی،دەرچووە.نرخەکەی یەک مارک و نیو بووە. ژمارە (٢)ی بە (٢٠) لاپەڕە لە شوباتی ساڵی ١٩٨٢دا،دەرچووە. ژمارە (١٢٠)ی بە (٢٤) لاپەڕە لە مانگی دێسەمبەری ١٩٩١دا،دەرچووە. پاش ئەوەی کە بە شێوەی ڕەسمی لەلایەن حکومەتی ئەڵمانیاوە لە ٢٦/١١/١٩٩٣دا،چالاکییەکانی ئەم پارتە قەدەغە دەکرێت،بنکەو بارەگای ئەم ئۆرگانەش (سەرخۆبوون)، بۆ هۆڵەندا دەگوازرێتەوە.
بەڕای ئەمە، ئەو(سەرخۆبوون)ەی جەمیل بایک باسی لێوە دەکات،یەکەم کاری ڕۆژنامەگەریی ئەم پارتە نییە.یەکەم کاری ڕۆژنامەگەریی پارتی ناوهاتی،ئەو (سەرخۆبوون)ەیە کە زیندانیانی (پە.کا.کا) لە زیندانی شاری (غازی عەنتاب)،لە مایسی (١٩٧٩)دا،دەریانکردووە.کاتێک کە ئەم بەڵاوکراوەیە دەرچووە،شەش مانگ بەسەر دامەزراندن و ڕاگەیاندنی (پە.کا.کا)دا تێپەڕیوە.ئەو (سەرخۆبوون)ەی کە لە زینداندا ئامادەکراوە،بە دەستی نووسراوەتەوە،لە دەرەوەی زیندان کۆپی کراوەو دابەشکراوە.یەکەم ژمارەی بەزمانی تورکی، لە مایسی ١٩٧٩دا،دەرچووە.ژمارە (٤)ی دوا ژمارە بووەو لە ئەیلولی ١٩٧٩دا،دەرچووە.پاشان هەر چوار ژمارەکە،لە بەرگێکدا،لە ئەڵمانیادا،چاپ و بڵاوکراوەتەوە. دووەم بڵاوکراوەی ئەم پارتە؛(هەوار) بووە.هەواریش پێش ئەم بەروارەیە کە جەمیل بایک دەست نیشانی کردووە. هەوار؛ ڕۆژنامەیەک بوو،بەزمانی کوردی (کرمانجی ژووروو-ڕێنووسی لاتینی)و تورکی، لە زیندانەکانی شاری دیاربەکر،دەردەچوو.(مەزڵوم دۆغان و فەرهاد کونتای و حەیدەر دورموش)، سەرپەرشتییان دەکرد. یەکەم ژمارەی بە هەشت لاپەڕە لە ١٩/٨/١٩٨٠دا،دەرچووە.ژمارە (٣)، دوا ژمارە بووەو لە ٢/٩/١٩٨٠دا،دەرچووە.جارێکی تر ، لە ئەڵمانیا بەم شێوەیە چاپ کراونەتەوە؛ ژمارە (١)،لە ٥/٤/١٩٨١دا،دەرچووە.ژمارە (٢)،لە ٢٤/٤/١٩٨١دا،دەرچووە.
کەواتە (سەرخۆبوون)ەکەی زیندانی غازی عەنتاب،یەکەمین کاری ڕۆژنامەگەریی ئەم پارتە بووە. دووەم کاریشیان، (هەوار)ەکەی

زیندانی دیاربەکر، بووە. ئەم (سەرخوەبوون)ەی جەمیل بایک، دەبێتە سێیەمین کار، نەک یەکەمین. پاش ئەم سێ بڵاوکراوەیە، ئەم گ□قارو ڕۆژنامانەشیان بڵاو کردۆتەوە؛ (بەرخوەدان- ئەڵمانیا ١٩٨٣، پێشمەرگە- باکوری کوردستان ١٩٨٣، دەنگی کوردستان- زیندانی ئیستانبوڵ ١٩٨٩، شەڤکا بەرخودان- زیندانەکانی تورکیا ١٩٨٩، کورد ئا- ئەڵمانیا ١٩٩٢، سەرهلدانا کوردستان- زیندانەکانی تورکیا- ساڵی چاپکردنی نەزانراوە). لەم نۆ ناوونیشانەی باسمان کردن، پێنج دانەیان لە زینداندا، دەرچووینە. سێ دانەشیان لە ئەڵمانیادا، دەرچووینە.

ئەنجام

لەم بەسەرکردنەوەو دەورکردنەوەیەدا، دەگەینە ئەم ئەنجامانە؛

(١)- هەر چوار پارتە سەرەکییەکەی سێ پارچەی کوردستان، (٩٤) ناوونیشانیان دەرکردووە، کە دەکاتە لە سەدا دوازدەو نیوی سەرجەم ئەم ناوونیشانەی کە لەنێوان (ئازاری ١٩٧٥-١٩٩٣)دا، دەرچووینە. لەم (٩٤)دانەیە، (٤٦)یان، (یەکێتی نیشتیمانیی کوردستان)، دەریکردوون. کە دەکاتە نزیکەی نیوەی بڵاوکراوەکان. بە هەرسێ حزبەکەی تر ئینجا هێندەی (یەکێتی)، بووینە. ئەم ڕێکخراوە، لە رووی کاری ڕۆژنامەگەریدا، پێشەنگی بێ ڕکا بەرە. دوای (یەکێتی)، ئەمانی تر، بەم شێوەیە ڕیزبەند دەکرێن؛ پارتی دیموکراتی کوردستان (٢٣) دانە، حزبی دیموکراتی کوردستان- ئێران، (١٦)دانە، پارتی کرێکارانی کوردستان(پێ.کا.کا)، (٩)دانە.

(٢)- یەکەم کاری ڕۆژنامەگەریی پارتی کرێکارانی کوردستان، ئەم (سەرخوەبوون)ەیە کە لە زیندانی غازی عەنتابدا لە مایسی ١٩٧٩دا، دەرچووە، نەک ئەم (سەرخوەبوون-١٩٨٢)ەی کە لە ئەڵمانیادا دەرچووە.

(٣)- زۆربەی هەرە زۆری- لە نیوەی زێتر-ی بڵاوکراوەکانی پارتی کرێکارانی کوردستان، لە زینداندا دەرچووینە.

(٤)- یەکێتی نیشتیمانیی کوردستان، سەرەڕای بەکارهێنانی زمانی کوردی و عەرەبی لە کاری ڕۆژنامەگەرییدا، پێشەنگە لە زمانە زیندووە جیهانییەکانی وەک؛ (ئینگلیزی، هۆڵەندی، ئەڵمانی).

(٥)- لە کۆی (٢٣) ناوونیشانی ڕۆژنامەگەریی پارتی دیموکراتی کوردستان- عێراقدا، (٨) دانەیان لە دەرەوەی کوردستاندا، دەرچووینە.

(٦)- سەردەمی زێڕینی رۆژنامەگەریی حزبی دیموکراتی کوردستان- ئێران، لە پاش ڕوخانی شا لەساڵی (١٩٧٩)ەوە، دەست پێدەکات.

ئیسماعیل تەنیا- هانۆڤەر